

9 INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR

FOTO: FIV-SAMBANDET/EVIND OSCARSON

Bærekraft

Undersøkelse av status, utfordringer, og muligheter for et mer bærekraftig samfunn

Innhold

Innhold	2
Bærekraft i samfunnsbedriftene 2022	3
Hovedfunn.....	6
Strategi.....	9
Bærekraft i praksis.....	19
Muligheter – innovasjon og samarbeid for bærekraftig utvikling.....	28
Utfordringer – ressurser, tid og kompetanse.....	33
Organisering og kultur	38
Fremdriftsmåling og sertifisering	47
Hva kan Samfunnsbedriftene gjøre?.....	49
Kontakt oss	52

Bærekraft i samfunnsbedriftene 2022

Bærekraftig omstilling innebærer en reorientering for innbyggere, næringsliv og politikk på alle nivå. Ifølge FN kan ikke bærekraftsmålene nås uten innsats fra lokale og regionale myndigheter og aktører. Her spiller de kommunale virksomhetene en nøkkelrolle i å skape bærekraftige og attraktive lokalsamfunn i byer og bygder over hele Norge.

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Målene skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn. FN har selv anslått at om lag to tredjedeler av de 169 delmålene må løses på lokalt og regionalt nivå. Mange kommuner har valgt å løse en del av sine oppgaver gjennom opprettelsen av selskaper, som leverer grunnleggende infrastruktur og samfunnstjenester.

Samfunnsbedriftene er Norges ledende arbeidsgiver -og interesseorganisasjon for selskaper som er helt eller delvis offentlig eid. Vi organiserer nærmere 600 virksomheter, som leverer grunnleggende og viktige tjenester til innbyggere og næringsliv over hele landet. Hovedtyngden av medlemmene er organisert som offentlig eide aksjeselskap eller interkommunale selskap. De øvrige er samvirkeforetak, ideelle organisasjoner, stiftelser og kommunale og fylkeskommunale foretak.

Det er et stort spenn i medlemsmassen, fra energiselskap som produserer og distribuerer fornybar energi; havn som er avgjørende for miljøvennlig logistikk; avfallsselskap som har en nøkkelrolle i overgangen til mer sirkulær økonomi; vann- og avløpsselskap og brann- og redningstjenester, som fyller kritiske samfunnsfunksjoner, til arkiv, museum, helse, samferdsel, IKT, revisjon, pensjon, med flere.

Det er også store variasjoner i størrelse, fra en håndfull ansatte til flere hundre. Således må de fleste av våre medlemmer karakteriseres som små og mellomstore virksomheter. I tillegg kommer stor geografisk spredning, fra sentralt i Oslo til den ytterste utpost i Finnmark. Det store spennet i oppgaver som skal løses, antall ansatte og geografi påvirker virksomhetenes muligheter til å innovere og skape nye grønne løsninger. For eksempel et avfallsselskap som betjener flere hundre tusen innbyggere og som står ovenfor stadig nye krav til materialgjenvinning, har andre utfordringer og muligheter enn for eksempel et lite revisjonsfirma med få leverandører og som kanskje leier kontorlokaler.

Felles er at alle må bidra til en mer bærekraftig omstilling av samfunnet, ha orden i eget hus og et bevisst forhold til sine leverandører og transportformer, bygge relevant kompetanse og kapasitet, gjøre seg attraktive ovenfor jobbsøkere ved å tilby både utviklingsmuligheter og et arbeidsmiljø som tar vare på de ansatte og mangfoldet.

Om rapporten

Samfunnsbedriftene har tatt initiativ til å hente inn et faktabasert grunnlag for å belyse hvordan virksomheter som er helt eller delvis i offentlig eie jobber med bærekraft, med særlig fokus på utfordringer og muligheter bærekraftsarbeidet gir. Dette er den første

undersøkelsen om strategisk arbeid og praktisk gjennomføring av bærekraftsinnsatsen i kommunale virksomheter. Vi har spurt de snaut 600 medlemmene om hvordan de utformer, gjennomfører og følger opp sine strategiske ambisjoner og mål for å skape mer bærekraftige virksomheter.

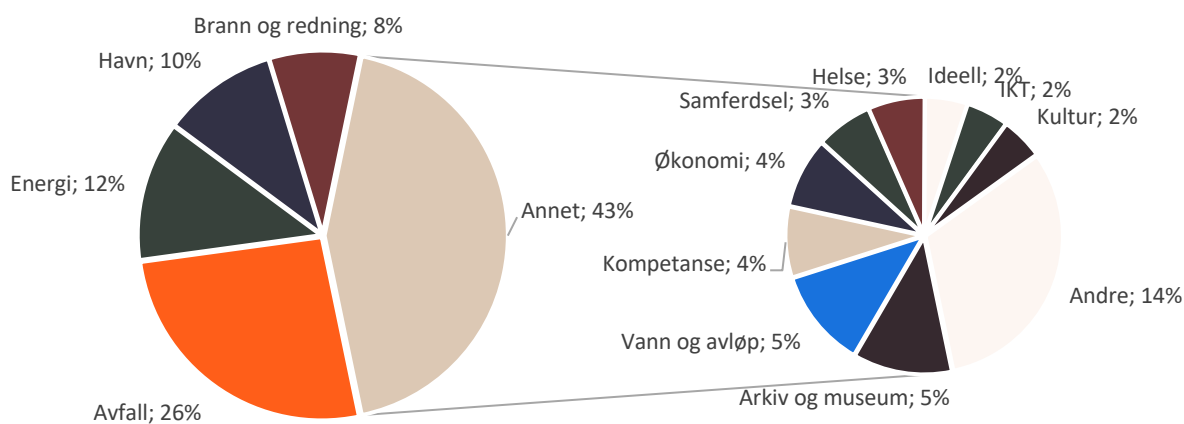
Med en svarprosent på 29 prosent, gir dette et godt utgangspunkt for å diskutere hva virksomhetene kan gjøre fremover for å bli mer bærekraftige, og hva vi som organisasjon kan gjøre for å støtte opp under bærekraftsarbeidet hos våre medlemmer. Undersøkelsen er i hovedsak strukturert med faste svaralternativ og med noen få åpne spørsmål. For å ha et sammenligningsgrunnlag i vurderingen av resultatene, har vi benyttet en tilsvarende undersøkelse fra Rambøll – «Bærekraft i praksis 2021»¹ – som presenterer resultatene fra en bærekraftsundersøkelse blant norske private bedrifter.

Undersøkelsen ble sendt til administrerende direktør i virksomhetene, som i hovedsak valgte å svare selv. I kun to tilfeller kommer svarene fra «egne» bærekraftsansvarlige i virksomhetene. Dette reflekterer at de fleste virksomhetene ikke har fulltidsansatte som bærekraftsansvarlige (jf. figur 40).

Flest svar fra avfallsbransjen

De største bransjene i medlemsmassen til Samfunnsbedriftene er energi, avfall, havn og brann/redning. De har også egne næringspolitiske team som jobber for å bedre rammevilkårene på disse områdene. Det er derfor ikke overraskende at over halvparten av respondentene tilhører en av disse fire bransjene. Den bransjen som stikker seg ut, er avfall, som utgjør 26 prosent av alle respondentene (139 svar). Dette betyr at 33 prosent av våre avfallsbedrifter har svart på undersøkelsen. Den høye svarprosenten reflekterer en bransje som er meget opptatt av bærekraftsutfordringene, og som står midt oppe i en fundamental omstilling med en nøkkelrolle for utvikling av en mer sirkulær økonomi og materialgjenvinning. Til sammenligning står bransjene energi, havn og brann/redning for til sammen 30 prosent av svarene. Virksomheter i alle fylker er representert i svarene. Den største andelen av respondentene har over 25 ansatte (44%).

Figur 1. Hvilken bransje tilhører din virksomhet? Prosent.

¹ Meld. St. 45 (2016–2017): Avfall som ressurs – avfallspolitikk og sirkulær økonomi, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-45-20162017/id2558274>

Organisering av rapporten

Rapporten er videre delt inn i syv kapitler som tar for seg strategi, bærekraft i praksis, innovasjon og samarbeid, utfordringer, organisering, fremdriftsmåling og til slutt hva Samfunnsbedriftene bør gjøre for å støtte opp under medlemmenes bærekraftsinnsats. Men først en oppsummering av hovedfunn.

Hovedfunn

Bærekraft i samfunnsbedriftene viser at virksomheter i offentlig eie har noe utydelig definerte bærekraftstrategier. De største utfordringene ligger i mangel på menneskelige ressurser til å initiere og følge opp endringsprosesser, måleindikatorer og verktøy som kan støtte opp under og måle fremdrift i bærekraftsarbeidet. Dette skaper også usikkerhet rundt resultatene av innsatsen. Følgende hovedfunn trekkes frem på tvers av bransjene.

1. Strategisk bærekraft for utydelig

Mange kommunale virksomheter har ikke en tydelig definert bærekraftstrategi. Kun én av tre virksomheter svarer at de i stor/svært stor grad har en tydelig definert bærekraftstrategi. Likevel, det jobbes aktivt med å forankre bærekraft i virksomhetens strategi. Om lag halvparten av respondentene oppgir at bærekraft er en integrert del av deres overordnede strategi, og at de jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål.

2. Bærekraft mer enn klima og miljø

I tråd med FNs definisjon av bærekraft handler dette om både sosiale og økonomiske forhold, i tillegg til klima og miljø. Halvparten av respondentene anser de tre dimensjonene som like viktige – 30 prosent peker på at klima og miljø er viktigst for deres virksomhet.

3. Bærekraftsinnsatsen drevet av ønsket om å ta samfunnsansvar

Flest respondenter peker på «ta ansvar for større samfunnsendringer» som den viktigste driveren for deres bærekraftsinnsats – tett etterfulgt av «eiernes forventninger om mer bærekraftige løsninger». Dette er i tråd med resultatene fra Samfunnsbedriftenes medlemsundersøkelse (2021), der medlemmene trakk fram samfunnsansvar og bærekraft som de viktigste områdene Samfunnsbedriftene burde jobbe mer med.

4. Kjønn, mangfold og inkludering og innovasjon og utvikling på topp

Kjønn, mangfold og inkludering på den ene siden, og innovasjon og utvikling på den andre siden, skiller seg ut som noe det jobbes med i stor grad. 38 prosent svarer at de i stor grad jobber med å bedre kjønn, mangfold og inkludering. Om lag én av tre virksomheter opplyser at de i stor grad jobber med innovasjon og utvikling.

5. Orden i eget hus er viktig for mange

Det legges ned en betydelig innsats for å forbedre bærekraft knyttet til driften i egen organisasjon. Tiltak er i stor grad er innrettet mot drift av anlegg og fasiliteter, innkjøp og kontroll av leverandører, samt logistikk og transport. 70 prosent av respondentene oppgir at det jobbes i stor eller noen grad med drift av anlegg og fasiliteter, logistikk og transport, innkjøp og leverandører.

6. FNs bærekraftsmål som rettesnor er økende

Omtrent én av tre virksomheter oppgir at FNs bærekraftsmål er noe de jobber med

i stor grad, men halvparten anser dette som noe de vil jobbe med i stor grad om to år. I tillegg er det mange som jobber med FNs bærekraftsmål i noen grad. Totalt svarer mer enn seks av ti at de jobber i noen eller stor grad med FNs bærekraftsmål i dag. Den største utfordringen med å bruke FNs bærekraftsmål er trolig mangelen på standardiserte indikatorer.

7. Få er opptatt av EUs taksonomi og grønne lån

Knappt én av ti svarer at de i stor grad er opptatt av EUs taksonomi. Dette er forståelig ettersom ingen av Samfunnsbedriftenes medlemmer er store nok til å bli pålagt rapporteringskrav i henhold til taksonomien. Likevel, en snøballeffekt kan treffe mindre selskaper ved at de store etterspør informasjon fra de mindre i sine verdikjeder.

8. Innovasjon og samarbeid viktig for bærekraftig utvikling

Åtte av ti respondenter anser innovasjon til å være et viktig virkemiddel for å nå bærekraftsmålene. Partnerskap og samarbeid på tvers av bransjer og andre kommuner får også stor oppslutning som viktige virkemiddel for at virksomhetene kan bli mer bærekraftige.

9. Usikkerhet rundt bærekraftsinnsatsens resultater

Det hersker stor usikkerhet rundt resultatene av bærekraftsinnsatsen. Det er ikke uventet ettersom undersøkelsen viser at kun én av ti virksomheter har fulltidsansatte som kan stå i spissen for – og følge opp – endringsprosesser. De fleste mangler også måleindikatorer som kan måle fremdrift i bærekraftsarbeidet.

10. Manglende menneskelige ressurser, teknisk kompetanse og økonomiske insentiver

Over halvparten anser manglende menneskelige ressurser til endringsprosesser som den største utfordringen, tett fulgt av mangel på teknisk kompetanse, indikatorer og verktøy. Halvparten ser mangel på økonomiske insentiv som en av de tre største utfordringene til gjennomføring av bærekraftstiltak. Deretter kommer bekymring rundt økonomisk lønnsomhet og etterspørsel i gjennomføringen av mer bærekraftig aktivitet.

11. Ønsker standardisert lovverk, økonomiske insentiv og investeringsstøtte

For kommunale virksomheter er økonomiske insentiv og investeringsstøtte like viktige virkemidler som et standardisert og tydelig lovverk for at de skal kunne omsette sine bærekraftsambisjoner i praksis.

12. Positiv til bærekraft, men mangler ressurser

Mer enn halvparten opplever at de har tilstrekkelig støtte gjennom forankring av bærekraft i ledelsen, støtte fra eierne og ansattes motivasjon til å jobbe med bærekraft. Men mangel på arbeidskapasitet, systemer, prosesser og verktøy hindrer virksomhetene å jobbe med bærekraft i praksis. 92 prosent har ingen ansatte som jobber fulltid med bærekraft.

13. Få virksomheter bruker bærekraftsrapportering som styringsverktøy

Kun 10 prosent oppgir at de bruker måleindikatorer (KPI) i dag for å måle bærekraftsinnsatsen. Om lag én av fire har eller har planer om å bli Miljøfyrtårn

og/eller bruke ISO 14001 innen neste år.

14. Samfunnsbedriftene kan bidra på en rekke områder

For å støtte medlemmene i deres bærekraftsarbeid, kan Samfunnsbedriftene bidra på en rekke områder. Dels handler det om å legge til rette for utveksling av erfaringer og ideer blant likesinnede virksomheter på ulike møteplasser, dels handler det om å formidle informasjon, dels om å støtte medlemmene ved å bidra med innsikt i prosesser, metodikk og eventuelt utvikling av verktøy, som kan støtte bærekraftsinnsatsen, og ikke minst handler det om å påvirke politikkutforming og rammevilkår som bidrar til å støtte opp under innovasjonsevnen og -takten.

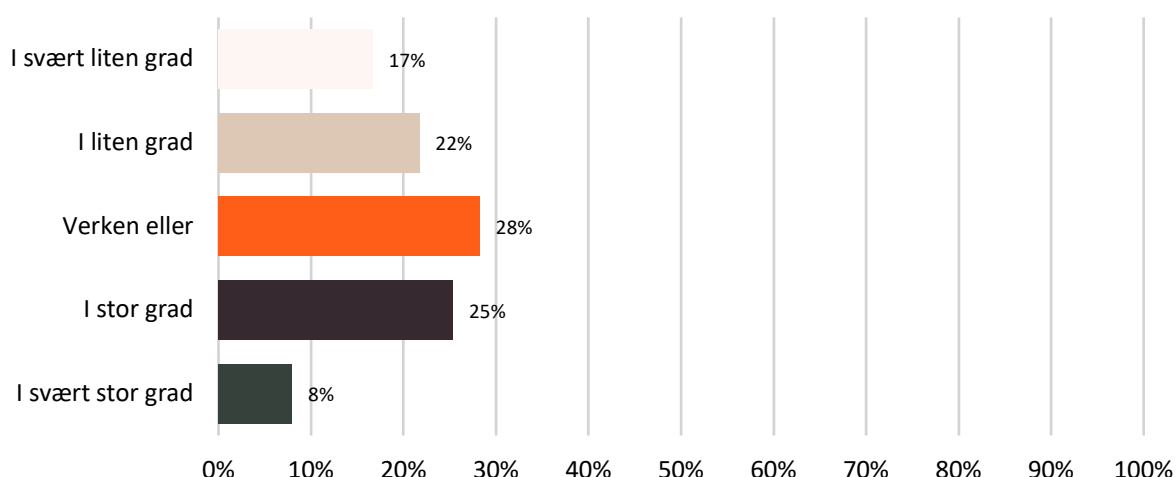
Strategi

En gjennomtenkt bærekraftstrategi er viktig for å kunne levere på bærekraft uavhengig av bransje eller eierskap. Hvor langt har kommunale virksomheter kommet med å definere sine bærekraftstrategier? Vi har spurt våre medlemmer om deres strategiske bærekraftsinnsats, hva som driver den og hvilke bærekraftsdimensjoner som er viktige for dem.

Strategisk bærekraftsinnsats for utydelig

En strategisk forankret bærekraftsinnsats forutsetter at virksomhetene har en tydelig definert bærekraftstrategi og at denne innlemmes i den overordnede virksomhetsstrategien. Bærekraft i samfunnsbedriftene viser at mange kommunale virksomheter ikke har en tydelig definert bærekraftstrategi. Kun én av tre virksomheter svarer at de i stor/svært stor grad har en tydelig definert strategi. Noe flere oppgir at de i svært liten/liten grad har en tydelig bærekraftstrategi. De øvrige svarer at de verken i stor eller liten grad har en tydelig bærekraftstrategi.

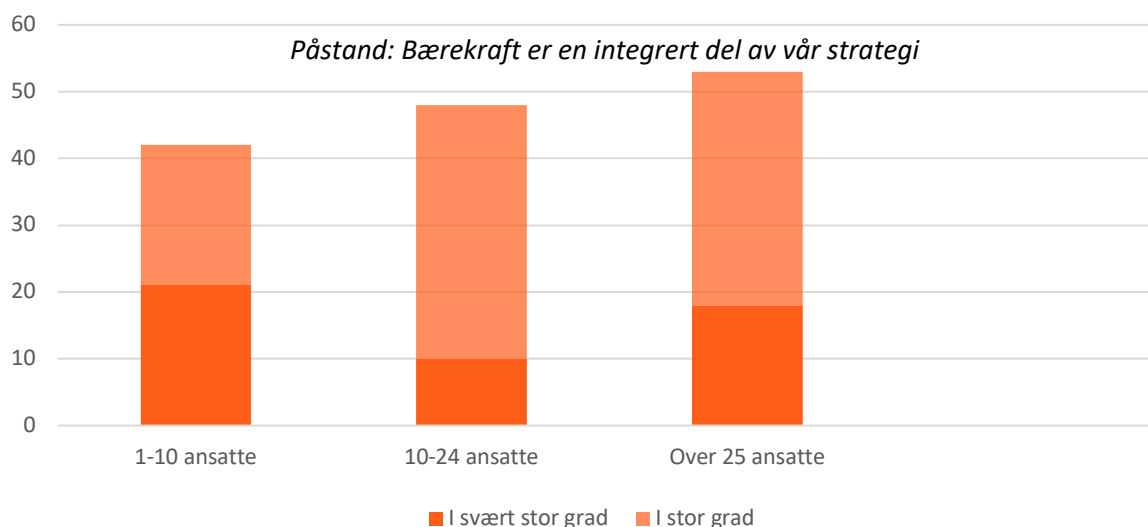
Figur 2. Har virksomheten en tydelig bærekraftstrategi? Prosent.

Størrelse gav små, men uventede utslag

Vi undersøkte om størrelse på virksomhetene hadde innvirkning på om de hadde en tydelig definert bærekraftstrategi, og forventet på forhånd at det ville være en større andel av store selskaper (over 25 ansatte) enn små (1- 10 ansatte) og mellomstore (10-24 ansatte) som hadde utarbeidet en tydelig bærekraftsstrategi. Men resultatene viste at det var små forskjeller. Kun 8 prosent svarte at de har en tydelig strategi i svært stor grad uavhengig av størrelse, mens det faktisk er en større andel av de minste selskapene som oppgir at de i stor grad har en tydelig bærekraftstrategi. Men ser vi på spørsmålet om «bærekraft er en del av virksomhetenes overordnede strategi», snur mønsteret seg og om lag halvparten av de de største selskapene oppgir at bærekraft er innlemmet i virksomhetsstrategien. Tilsvarende tall for de minste er 40 prosent.

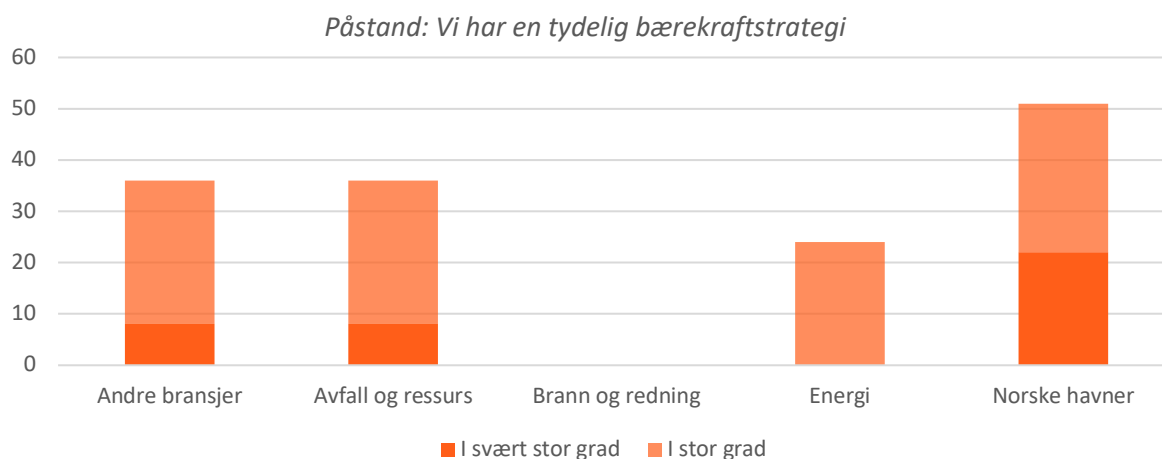
Figur 3. Bærekraft er en integrert del av vår virksomhetsstrategi, størrelse. I prosent. Kun svaralternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

Bransjetilhørighet påvirker bærekraftsinnsatsen

Bransje har stor betydning for om virksomhetene jobber systematisk og helhetlig med bærekraft. Figur 4 viser at det er store forskjeller mellom bransjenes oppfatning om de har en tydelig bærekraftstrategi.

Figur 4. Virksomheter som oppgir at de har en tydelig bærekraftstrategi. Prosent. Kun svaralternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

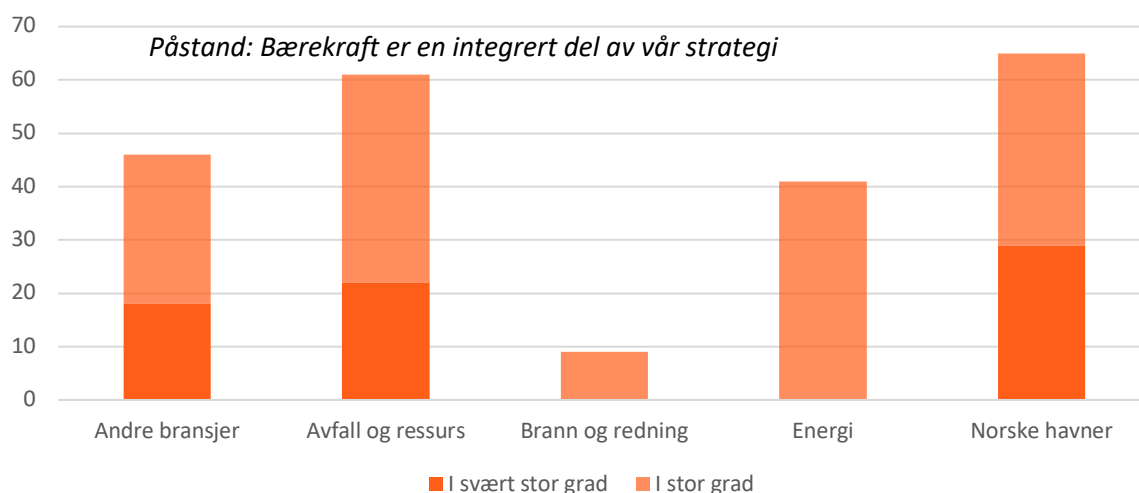
Det mest iøynefallende er at ingen av respondentene på brann/redning oppgir at de har en tydelig bærekraftstrategi. Likevel, er det i underkant av 10 prosent av brann- og redningsvirksomhetene som sier at bærekraft i stor grad er en integrert del av deres overordnede strategi.

Ingen energiselskaper oppgir at de har en tydelig bærekraftstrategi i svært stor grad, mens om lag én av fire energiselskaper sier at de i stor grad har en tydelig bærekraftstrategi. Derimot, sier i overkant av 40 prosent at bærekraft i stor grad er innlemmet i deres overordnede strategi.

I den andre enden av skalaen finner vi havnene, der over halvparten sier at de har i stor/svært stor grad en tydelig bærekraftstrategi. Enda flere (65 prosent) oppgir at bærekraft er i stor/svært stor grad integrert i deres overordnede strategi.

Avfall og «andre bransjer» ligger litt over gjennomsnittet med i underkant av 40 prosent som oppgir at de i stor/svært stor grad har en tydelig strategi, mens 60 prosent av avfallsmedlemmene oppgir at bærekraft i stor/svært stor grad er en del av deres overordnede strategi. Bare havnene har en større andel.

Figur 5. Bærekraft er en integrert del av vår strategi. I prosent. Kun alternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

Det er altså betydelig flere som anser at bærekraft er en integrert del av deres overordnede strategi enn de som oppgir at de har en tydelig bærekraftstrategi. Med første øyekast kan det virke noe underlig at nesten halvparten av respondentene mener at bærekraft er en integrert del av deres virksomhetsstrategi, mens bare en tredjedel mener at de har en tydelig definert bærekraftstrategi.

Forklaringen er trolig at mange virksomheter – særlig innenfor bransjene avfall, energi og havn – oppfatter sin kjernevirksomhet til å allerede ligge innenfor bærekraftsområdet, og dermed ikke vurderer det som hensiktsmessig å ha en egen bærekraftstrategi.

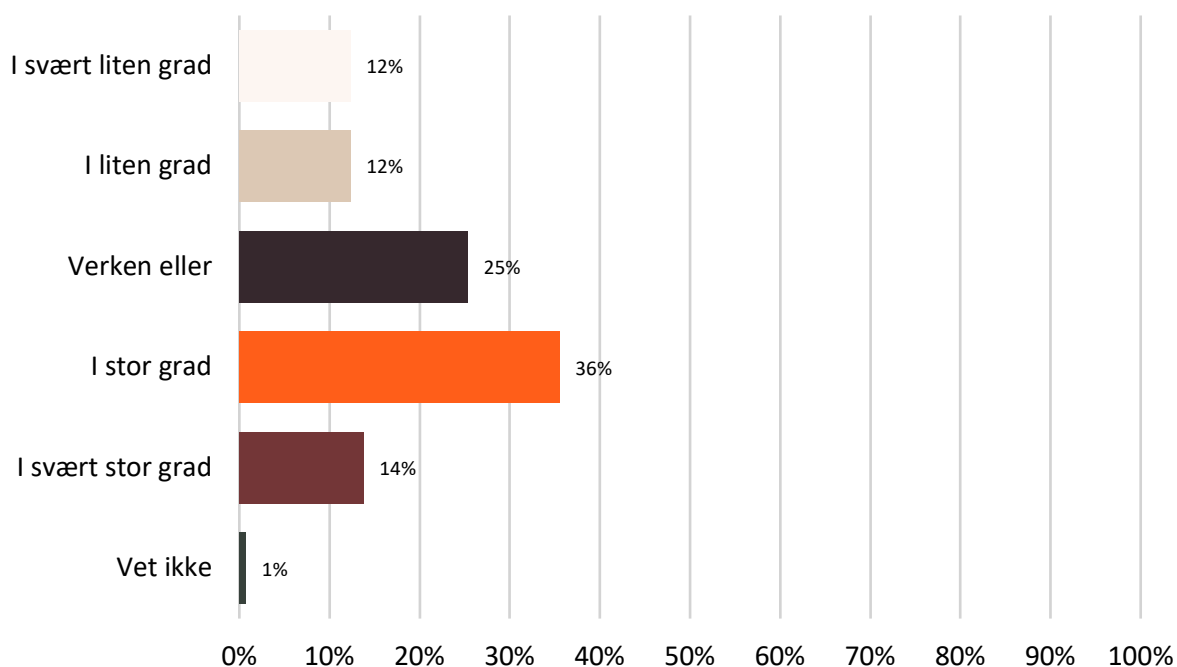
Kommunen har f.eks. et lovpålagt ansvar for innsamling og håndtering av husholdningsavfallet, noe som er nedfelt i Forurensningsloven. Loven skal bidra til reduksjon av og vern mot forurensning, redusere mengden avfall og en bedre avfallsbehandling.

Sammenligner vi med Rambøll sin undersøkelse, oppga to av tre respondenter at de har en tydelig definert bærekraftstrategi i stor/svært stor grad, altså dobbelt så stor andel som i vår undersøkelse. 71 prosent av bedriftene svarte at de har integrert bærekraft i sin forretningsstrategi i stor/svært stor grad. Det kan derfor virke som om private virksomheter ligger foran offentlig eide virksomheter både når det gjelder å forankre bærekraft i ledelsen og å innlemme bærekraft i virksomhetsstrategien, som kan få følger for investeringsbeslutninger og muligheter for å skape grønn vekst.

Dette bildet underbygges av en annen Rambøll-undersøkelse «IT i praksis 2021 for offentlig sektor», der kun 26 prosent var enige i påstanden om at de har en tydelig definert bærekraftstrategi.² Bærekraft som eget strategisk tema står m.a.o. sterkere i privat sektor.

Dette betyr derimot ikke at samfunnsbedriftene ikke jobber med problemstillinger knyttet til bærekraft. Som vi så ovenfor så oppga rundt halvparten av respondentene at bærekraft er forankret i virksomhetens overordnede strategi. På spørsmål om virksomhetene «jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål», svarer nær halvparten av respondentene at de i stor/svært stor grad jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål. Det betyr imidlertid også at om lag halvparten av virksomhetene som har respondert har langt igjen før vi kan si at de jobber systematisk og helhetlig med bærekraft.

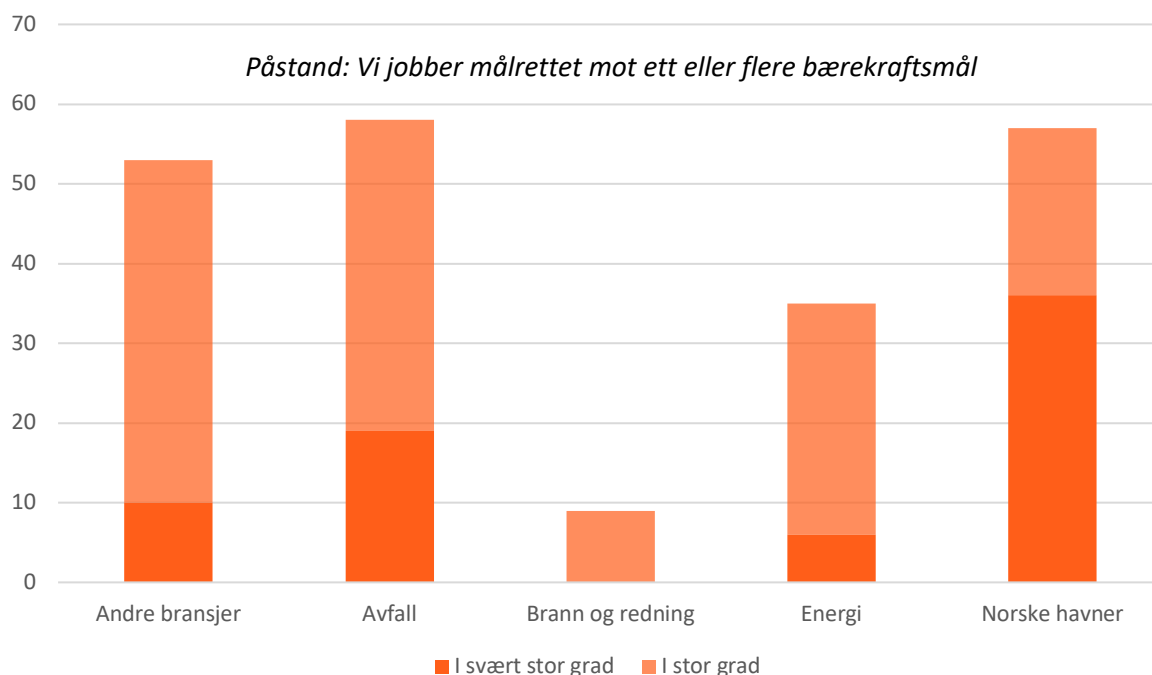
Figur 6. Vi jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål. Prosent.

Det er imidlertid store forskjeller mellom bransjene. Havn og avfall trekker opp gjennomsnittet, der seks av ti selskaper oppgir at de jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål i svært stor/stor grad. 36 prosent av havnene jobber i svært stor grad målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål, mens ingen i brann- og redningstjenesten oppgir det samme. I underkant av 10 prosent av virksomhetene innenfor brann/redning sier de jobber med bærekraftsmålene i stor grad. Andre bransjer og energi ligger omtrent på gjennomsnittet, mens virksomheter innenfor brann/redning må sies å jobbe godt under gjennomsnittet med bærekraftsmålene.

² Bærekraft i praksis 2021, Rambøll. Se IT i praksis 2021, Rambøll.

Figur 7. Vi jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål, bransje. Prosent. Kun alternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

Bærekraft mer enn klima og miljø

I tråd med FNs bærekraftsmål har bærekraftsbegrepet tre dimensjoner.³ Sosiale forhold handler om å sikre menneskerettigheter, anstendig arbeid, likestilling og mangfold, utdanning og et godt helsetilbud.

Den økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling handler om å sikre økonomisk trygghet og bekjempe ulikhet, samt endre måten vi bruker ressursene våre på for å skape en bærekraftig utvikling, også omtalt som grønn vekst.

Klima og miljø handler om at verden i økende grad står ovenfor en klima- og naturkrise, som følge av menneskeskapte klimagassutslipp, nedbygging av natur og tap av naturmangfold. Dette innebærer at de fleste klimagassutslippene må fjernes innen 2050, i tråd med målene i Parisavtalen og FNs klimapanel.⁴ For å få til dette må vi bryte en lineær vekstmodell, og økonomien må bli mer sirkulær der ressurser brukes om igjen.

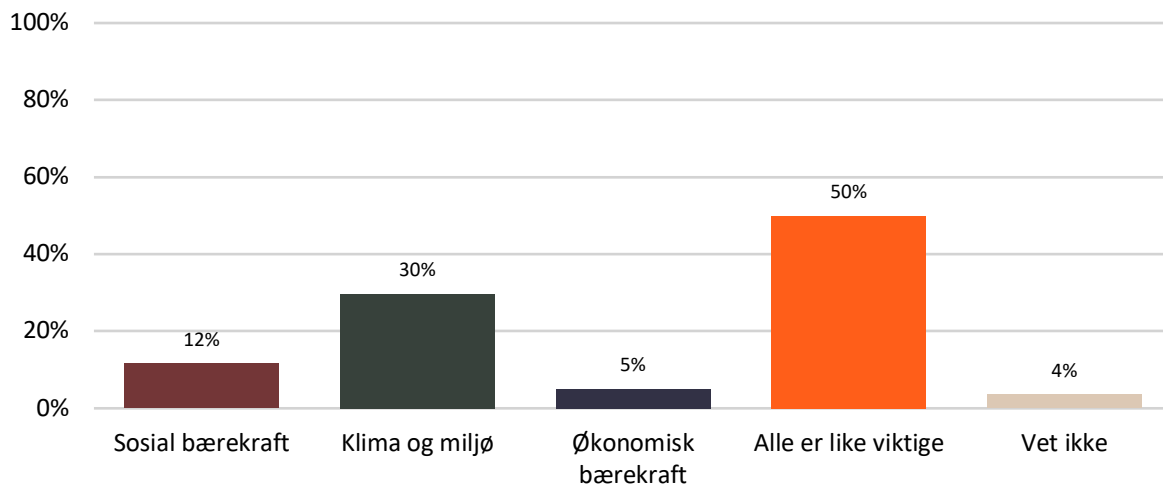
Vi må endre måten vi produserer og forbruker på, basert på fornybare energikilder, og med minst mulig uttak av jomfruelige ressurser. Løsningen på klimakrisen stiller store utfordringer til både offentlig og privat virksomhet, men skaper også nye forretningsmuligheter.

På spørsmålet om det er én bærekraftsdimensjon som er viktigere enn andre, oppgir halvparten av respondentene at alle er like viktige. 30 prosent sier at klima og miljø er viktigst for dem.

³ Kilde: <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

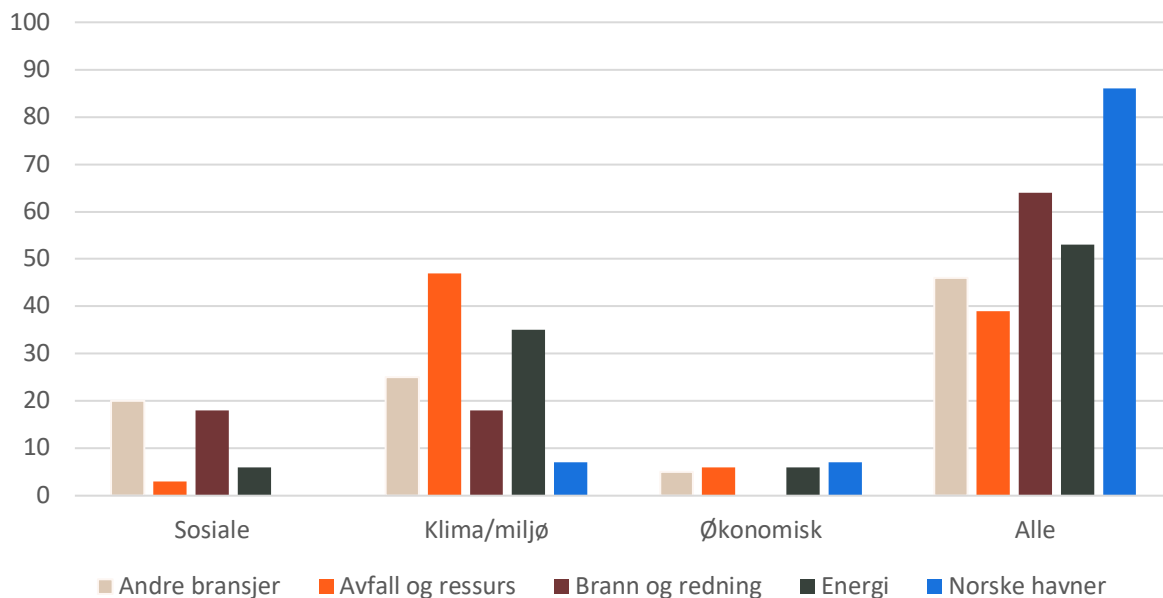
⁴ Se for eksempel: <https://nettsteder.regjeringen.no/klimautvalgets-rapport/>

Figur 8. Er det én bærekraftsdimensjon som er viktigere enn andre? Prosent.

Det er noen distinktive forskjeller når vi bryter dette ned på bransje. For det første peker klima og miljø seg ut som en særlig viktig dimensjon for virksomheter innenfor avfall og energi. Vi vet at klima og miljø også er veldig viktig for havnene, men det kan se ut som at de her vekter alle tre dimensjonene som like viktige. Virksomheter innenfor brann/redning og «andre bransjer» er mer opptatt av den sosiale dimensjonen enn de øvrige bransjene.

Figur 9. Er det én bærekraftsdimensjon som er viktigere enn andre? Fordelt på bransje. Prosent.

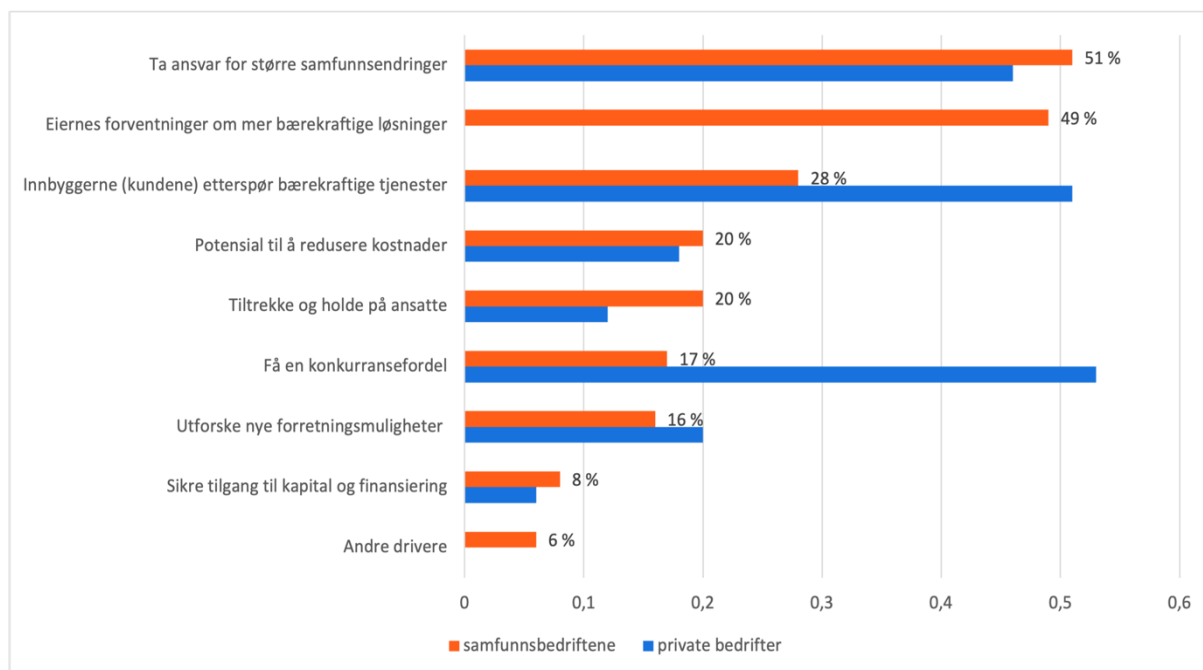

Bærekraft er drevet av samfunnsansvar

Samfunnsansvar har alltid vært viktig for våre medlemsbedrifter. I Medlemsundersøkelsen 2021 trakk medlemmene frem samfunnsansvar (55 prosent) og bærekraft (50 prosent) som de viktigste sakene som Samfunnsbedriftene burde jobbe mer med. Det er derfor ikke overraskende at «ta ansvar for større samfunnsendringer» er pekt på som den største

driveren for bærekraftsinnsatsen, tett etterfulgt av «eiernes forventninger om mer bærekraftige løsninger».

Figur 10. Drivere som påvirker samfunnsbedriftenes bærekraftsinnsats sammenlignet med private bedrifter. Respondentene kunne velge opp til tre svaralternativer (med mindre «vet ikke» eller «ingen drivere» ble valgt).

Dette skiller seg fra Rambøll-undersøkelsen av private virksomheter der de største driverne var markedsdrevne, nemlig «bygge konkurransefordel» og «svare på kundenes etterspørsel om bærekraft». ⁵ Men også blant de kommersielle selskapene skåret «ta ansvar for større samfunnsendringer høyt» (46 prosent). «Innbyggere etterspør bærekraftige tjenester» er også en betydelig motivasjonsfaktor blant samfunnsbedriftene.

Selv om det å skape seg konkurransefordel havner på en sjetteplass blant samfunnsbedriftenes, så er det for over halvparten av respondentene som har svart dette alternativet løftet opp som den aller viktigste driveren.

Forskjellene mellom offentlig eide og private virksomheter er ikke overraskende, ettersom mange av de kommunale virksomhetene ikke opererer i et konkurranseutsatt marked, men er opprettet for å løse ofte lovpålagte tjenester som kommunene skal utføre for sine innbyggere. Dette er ofte komplekse samfunnsoppgaver og grunnleggende infrastruktur, der prisen for tjenestene er fastsatt gjennom gebyr.

«Andre drivere» kan innebære å følge lover, krav og reguleringer fra nasjonale myndigheter, men det kan også være andre faktorer som ikke fanges opp i denne undersøkelsen.

⁵ Bærekraft i praksis 2021, Rambøll. Se side 10.

Driverne bak bærekraftsinnsatsen varierer med bransje

For havnene er eiernes forventninger om mer bærekraftige løsninger, ta ansvar for større samfunnsendringer og få en konkurransefordel de viktigste driverne for bærekraftsarbeidet.

For avfallsselskapene er også det å svare på eiernes forventninger, ta ansvar for større samfunnsendringer og innbyggerne etterspør bærekraftige tjenester de viktigste driverne for bærekraftsinnsatsen.

Energiselskapene oppgir å ta ansvar for samfunnsendringer som den viktigste driveren, etterfulgt av å svare på eiernes forventninger om mer bærekraftige løsninger og få konkurransefordel som de viktigste driverne bak bærekraftsinnsatsen.

Virksomheter innenfor brann/redning oppgir ansvar for samfunnsendringer som den viktigste driveren etterfulgt av eiernes forventninger om mer bærekraftige løsninger og tiltrekke og holde på ansatte.

For «andre bransjer» oppgis ta ansvar for større samfunnsendringer, eiernes forventninger og tiltrekke og holde på ansatte, som de største driverne.

Få oppgir tilgang på kapital og finansiering

Sikre tilgang til kapital og finansiering ser ut til å være en svak motivasjonsfaktor både for private og offentlig eide selskaper i dag, men ifølge Rambøll-undersøkelsen forventes dette å bli en betydelig viktigere driver om to år, særlig blant de største virksomhetene. Dette henger trolig sammen med planer og lovgivning som vedtas i EU, slik som EUs Green Deal og handlingsplanen for bærekraftig finans (ESG). Sentralt i denne handlingsplanen er EUs taksonomi for bærekraftige økonomiske aktiviteter.⁶ Taksonomien implementeres i norsk lov og vil påvirke både privat og offentlig eide virksomheter i Norge, direkte eller indirekte.⁷

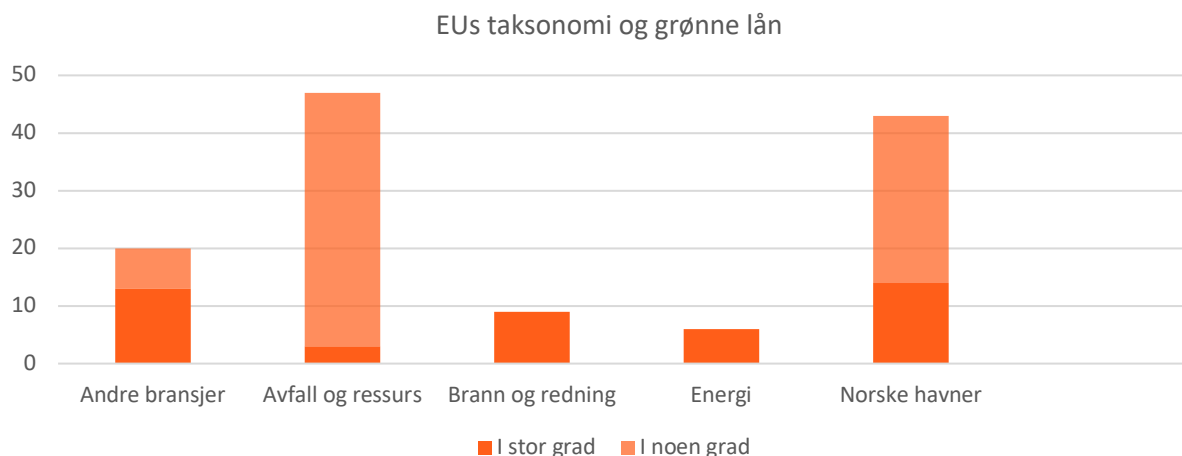
Bare 8 prosent av respondentene oppga kapital og finansiering som én av de tre viktigste driverne bak bærekraftsinnsatsen, men oppfattelsen av dette varierer med bransjetilknytning (jf. figur 10).

Respondentene ble også spurt om å vurdere i hvor stor grad de jobber med EUs taksonomi og grønne lån, som kan relateres til spørsmålet om å sikre kapital og finansiering. Som vi ser av figur 11, er det betydelige bransjeforskjeller. Mens en stor andel av havnene og avfallsselskapene oppgir at de i stor/noen grad er opptatt av dette, er det få innenfor energi og brann/redning.

⁶ Taksonomien er et klassifiseringssystem, som skal gi mer klarhet i hva som kan betegnes som bærekraftige aktiviteter og dermed hindre grønnvasking, vri kapital mot mer bærekraftige aktiviteter i tråd med målene i Parisavtalen. Taksonomien utvikles kontinuerlig i tråd med sektorspesifikke best practice for å nå definerte miljømål. Per i dag gjelder taksonomien for finansmarkedsdeltagere og stor foretak med flere enn 500 ansatte, jf. Taksonomiforordningenes art. 8. Selskaper pålegges å levere en ikke-finansiell bærekraftsrapportering ijt. Corporate Sustainability Reporting Directiv (CSRD).

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/forordninger-om-barekraftig-finans-innlemmet-i-eos-avtalen/id2910828/>

Figur 11. I hvor stor grad jobber dere med EUs taksonomi og grønne lån, bransje. I prosent. Kun alternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

Finansmarkedsaktører og store selskaper med over 500 ansatte og 20 millioner i omsetning, er lovpålagt å rapportere i henhold til taksonomien, og kommer trolig til å kreve informasjon fra aktører i sine leverandørkjeder. Det er vanskelig å forutse hvordan dette vil slå ut, men det kan skape en snøballeffekt og økt etterspørsel etter bærekraftige innsatsfaktorer, produkter og tjenester, samt favorisere virksomheter som kan vise til at de har orden i eget hus. Det å tilfredsstille kriterier i taksonomien vil ikke bare bli viktig for etterlevelse av nye lovkrav, men også for virksomheter som vil sikre samfunnsansvar, lønnsomhet og omdømme. Taksonomien vil trolig sette en gullstandard for rapportering og synliggjøring av bærekraftige økonomiske aktiviteter; med betydning for mulige investorer, samarbeidspartnere, rekruttering av nye og holde på ansatte og andre interessenter. Med mulig innføring av ny sosial taksonomi vil det tilsvarende forventes økt tydelighet og strengere krav også til de sosiale sidene av bærekraft i årene fremover.

Hovedfunn - Strategi

- Én av tre virksomheter har i stor/svært stor grad en tydelig definert bærekraftstrategi.
- Over halvparten av havnene sier de har en tydelig bærekraftstrategi, mens ingen av virksomhetene innen brann/redning oppgir å ha en tydelig bærekraftstrategi.
- Halvparten oppgir at bærekraft er en integrert del av deres overordnede strategi, og at de i stor/svært stor grad jobber målrettet mot ett eller flere bærekraftsmål.
- Dette kommer sterkest til uttrykk for havnene og avfallsselskapene med om lag 60 prosent, og svakest hos brann/redning med i underkant av 10 prosent.
- Halvparten anser de sosiale, økonomiske og miljømessige dimensjonene som like viktige – 30 prosent peker på at klima og miljø er viktigst for deres virksomhet.
- Klima og miljø pekes på som særlig viktig av avfallsbedriftene og energiselskapene, mens virksomheter innenfor brann/redning og «andre bransjer» trekker frem den sosiale dimensjonen i større grad enn de øvrige bransjene.

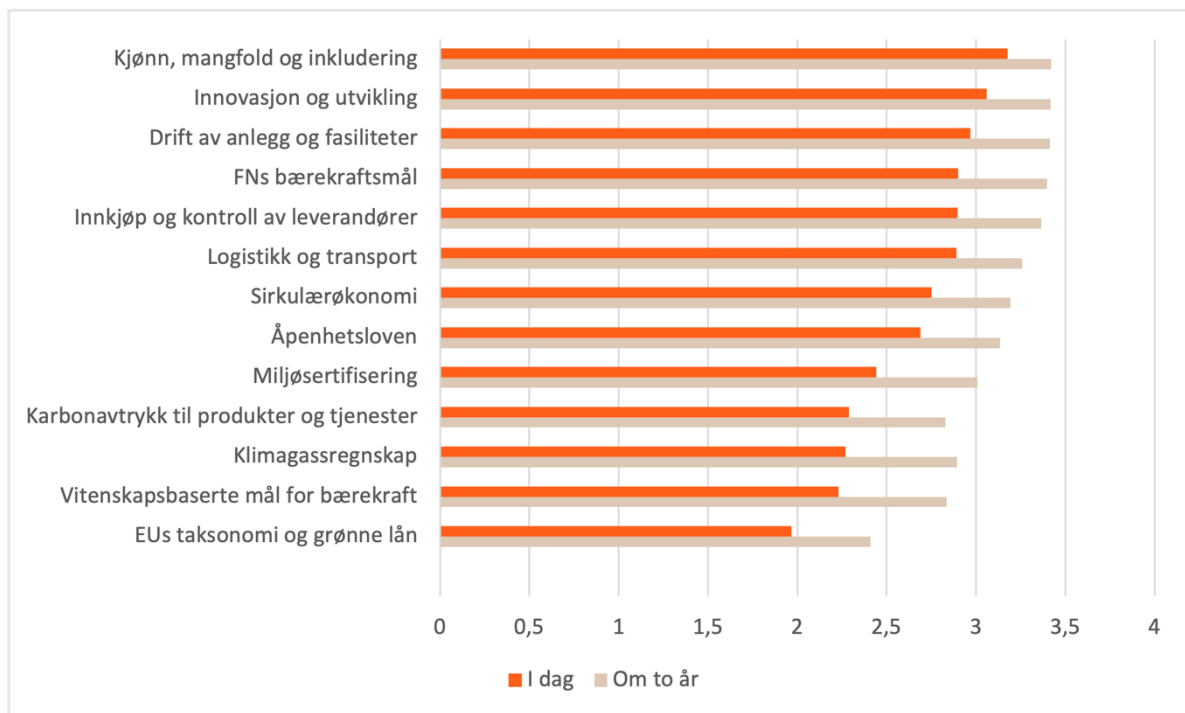
- Halvparten av respondentene peker på ta ansvar for større samfunnsendringer som den aller viktigste driveren for deres bærekraftsinnsats - tett etterfulgt av eiernes forventninger om mer bærekraftige løsninger. Dette er unisont på tvers av bransjene.
- For havnene og energiselskapene er i tillegg å bygge seg konkurransefordel trukket frem som en av de tre viktigste driverne.
- Avfallsselskapene peker i tillegg på innbyggerne etterspør bærekraftige tjenester.
- For brann/redning og «andre bransjer» oppgis å tiltrekke og holde på ansatte som en av tre viktige faktorer bak bærekraftsinnsatsen.
- Sikre tilgang til kapital og finansiering er en svak motivasjonsfaktor i dag, men ventes å bli en mer betydningsfull driver i årene fremover, ettersom EUs taksonomi implementeres i norsk lov.
- Mens mer enn 4 av 10 avfallsselskap og havner oppgir at de er opptatt av kapital og finansiering, er mindre enn 1 av 10 virksomheter innenfor energi og brann/redning motivert av dette i sin bærekraftsinnsats.

Bærekraft i praksis

Resultatene av undersøkelsen peker i retning av en noe svak forankring av bærekraftsarbeidet i strategiutforming. Men hvor står kommunale virksomheter når det kommer til gjennomføring av konkrete tiltak? Samfunnsbedriftene har spurt hvilke aspekter virksomhetene vektlegger i gjennomføringen av sin bærekraftsinnsats.

På spørsmålet om hvilke bærekraftsaspekter jobber dere med i dag og om to år, er det to tema som skiller seg ut: kjønn/mangfold/inkludering og innovasjon/utvikling, som begge har gjennomsnittsskår på over 3.

Figur 12. I hvor stor grad jobber dere med bærekraft på disse områdene i dag? Og om to år? Gjennomsnittsskår fra en skala fra 0-4, der 0 er ikke i det hele tatt og 4 er i stor grad.

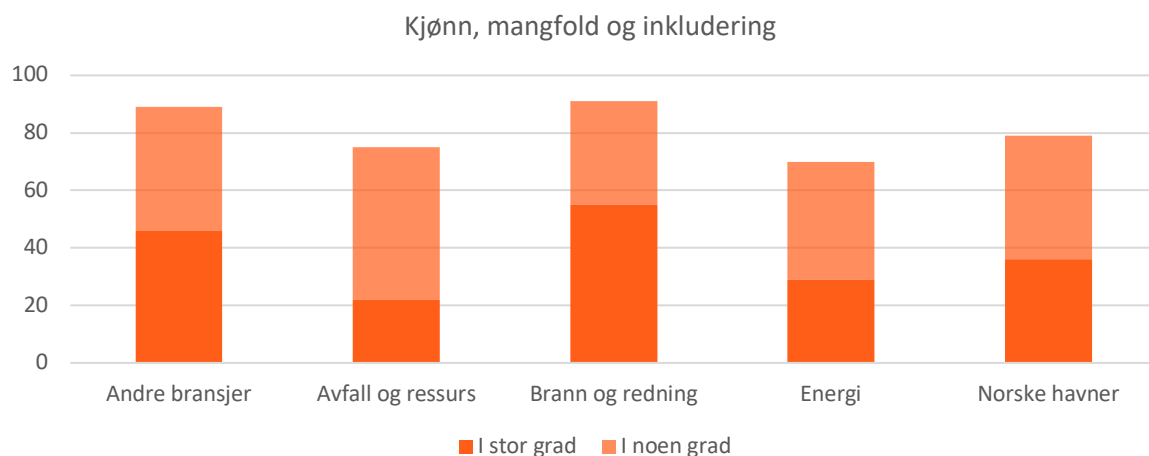

Hele 38 prosent svarer at de i stor grad jobber med å bedre kjønn, mangfold og inkludering. 16 prosent svarer at de i liten grad eller ikke i det hele tatt jobber med denne sosiale dimensjonen av bærekraft. Fokuset på den sosiale dimensjonen tolker vi som svært positivt.

Sammenlignet med en tilsvarende undersøkelse fra Rambøll blant norske private bedrifter⁸, ser det ut som initiativ knyttet til sosial bærekraft er hakket høyere prioritert i de kommunale virksomhetene enn de private, men også der kommer den sosiale dimensjonen relativt høyt opp (rangert som nummer fire på listen over bærekraftsaspekter det jobbes mest med i dag).

⁸ Bærekraft i praksis 2021, Rambøll, s. 22

Figur 13. I hvor stor grad jobber dere med kjønn, mangfold og inkludering, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

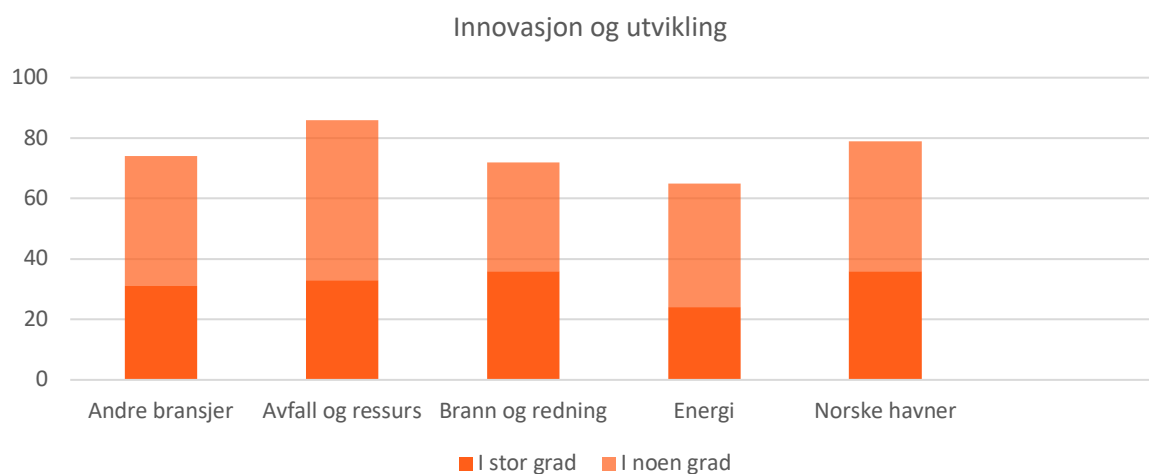

Det er relativt små forskjeller mellom bransjene når det gjelder fokus på kjønn, mangfold og inkludering, men likevel verdt å merke seg at ni av ti virksomheter innenfor brann/redning og andre bransjer oppgir at de jobber med dette i stor/noen grad. Over halvparten innen brann/redning svarer at de jobber med kjønn, mangfold og inkludering i stor grad.

Innovasjon og utvikling

Nesten én av tre virksomheter opplyser at de i stor grad jobber med innovasjon og utvikling, noe som er positivt med tanke på den klimaomstillingen virksomhetene står ovenfor. Dette bildet styrkes også når respondentene blir spurt om hvor viktig innovasjon er som et virkemiddel for å nå bærekraftsmål, som er tema i neste kapittel.

Figur 14. I hvor stor grad jobber dere med innovasjon og utvikling, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

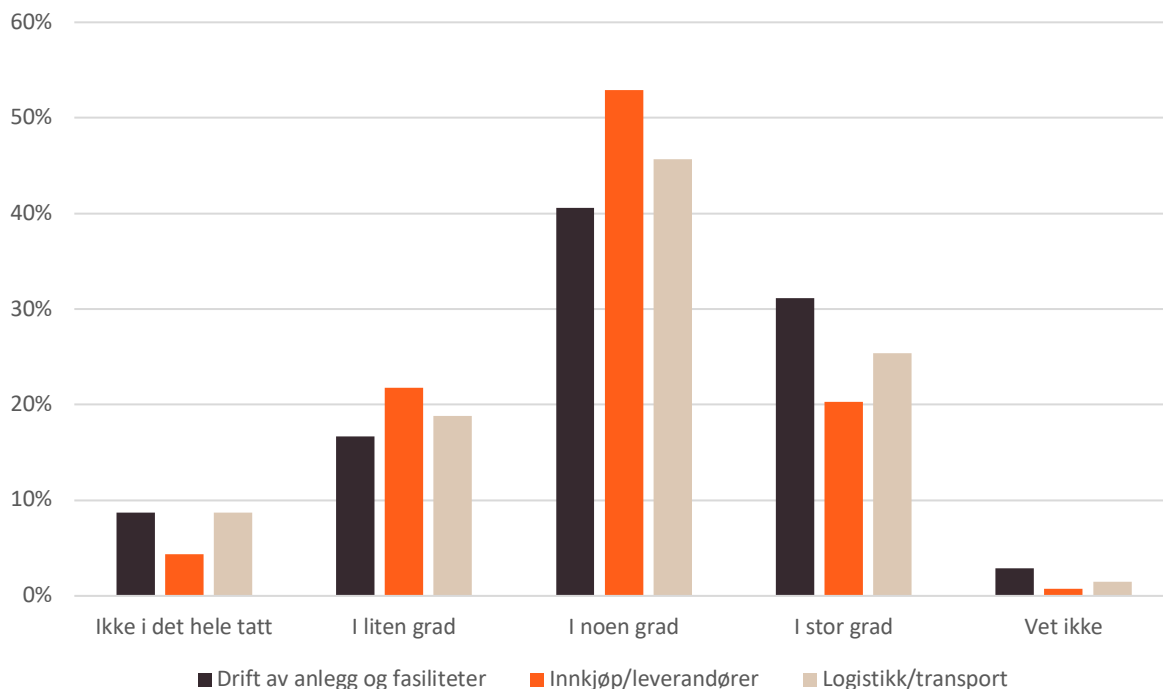

Det er også relativt små forskjeller mellom bransjene angående innovasjon og utvikling. Ikke helt uventet er det størst andel virksomheter innenfor avfall og havner som er i førerretet, mens energibedriftene oppgir i lavest grad at de jobber med innovasjon og utvikling.

Drift, innkjøp og leverandører

Selv om det er en relativt liten andel av respondentene som oppgir at de har en tydelig bærekraftstrategi, så jobbes det med bærekraftstiltak knyttet til den daglige driften. Figur 15 viser at innsatsen i stor grad er innrettet mot drift av anlegg og fasiliteter, innkjøp og kontroll av leverandører, samt logistikk og transport. Det legges altså ned en betydelig innsats for å forbedre bærekraft knyttet til driften i egen organisasjon, samt i leverandørkjeden og i utvikling av tjenestene. 70 prosent av respondentene oppgir at det i deres virksomhet jobbes enten i stor grad eller noen grad med drift av anlegg og fasiliteter, logistikk og transport, innkjøp og leverandører, med noe mer trøkk på førstnevnte. Dette er også i tråd med Rambøll-undersøkelsen blant private selskaper. Funnene tyder på at både private og offentlig eide virksomheter ser betydningen av å jobbe med å få orden i eget hus, samt innkjøp og kontroll over egen leverandørkjede. Det forventes også økt innsats om to år knyttet til disse bærekraftsaspektene, samt innovasjon og utvikling.

Figur 15 I hvor stor grad jobber dere med bærekraftsaspekt knyttet til drift, innkjøp og logistikk? Prosent.

Sirkulærøkonomi

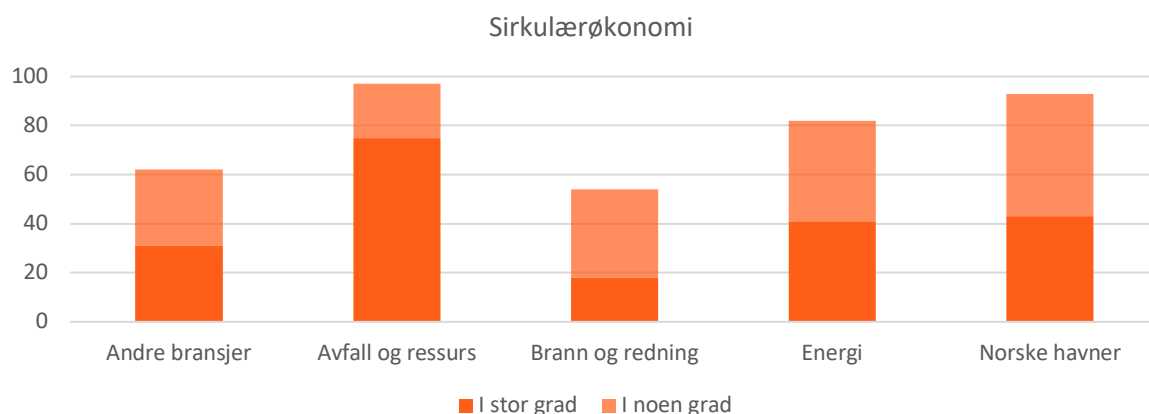
En velfungerende sirkulærøkonomi er viktig for Norges vei til å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Det betyr at vi må kaste mindre og flere ressurser må gjenbrukes enten ved ombruk eller materialgjenvinning. Alle aktører har en rolle å spille i sirkulærøkonomien. Det som

kan være avfall for noen, kan ofte gjenbrukes av andre (f.eks. IT-utstyr, kontormøbler) eller sortertes ut slik at det kan inngå som innsatsfaktorer i ny produksjon. Kommunale avfallsselskaper har en viktig rolle som ansvarlig for håndtering av avfall fra alle husholdninger i Norge. De største klimakuttene må likevel skje tidligere i verdikjeden, før avfallsfasen.

På tvers av bransjene som er inkludert i denne undersøkelsen skårer sirkulærøkonomi midt på treet i forhold til andre bærekraftsaspektet det jobbes med. Seks av ti virksomheter sier at de jobber med sirkulærøkonomi i noen grad eller i stor grad. En av fire sier at de jobber med det i stor grad.

Avfallsselskaper har en nøkkelrolle for å skape en mer sirkulær økonomi. Dette gjenspeiles i stadig strengere reguleringer fra myndighetene. Krav til økt utsortering og materialgjenvinning av husholdningsavfallet og lignende næringsavfall skjerpes til 65 prosent innen 2035, mot dagens 50 prosent. Plast og biologisk avfall fra husholdningene skal samles inn separat fra 2023, mens tekstiler og farlig avfall følger etter.^{9 10} Det er derfor ikke overraskende at avfallsselskapene utmerker seg med at nær 100 prosent av dem oppgir at de i stor/noen grad jobber med sirkulærøkonomi. Tre av fire avfallsselskap jobber med sirkulærøkonomi i stor grad.

Figur 16. I hvor stor grad jobber dere med sirkulær økonomi, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

Åpenhetsloven

«Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold», heretter kalt åpenhetsloven, trådte i kraft 1. juli 2022.¹¹ Formålet med loven er å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter og

⁹ Utsortering og materialgjenvinning av biologisk avfall og plastavfall:

<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/fagmeldinger/2022/juni-2022/nye-krav-til-kjeldesortering-og-materialgjenvinning/>

¹⁰ Strengere krav til kildesortering av avfall

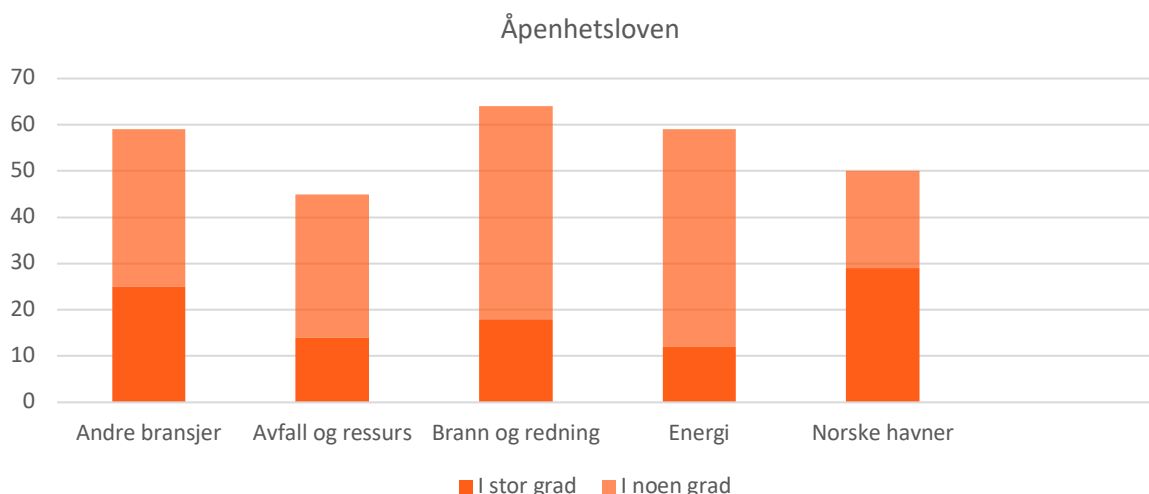
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/strengere-krav-til-kildesortering-av-avfall/id2917708/>

¹¹ <https://www.samfunnsbedriftene.no/aktuelt/advokattjenester/apenhetsloven-har-tradt-i-kraft-dette-ma-du-vite/>

anstendig arbeid i virksomheter og deres leverandørkjeder.¹² Dette skal gi ulike interessenter innsyn, slik at disse kan ta informerte valg og næringslivet blir ansvarliggjort. Dette innebærer at virksomheter må ha et enda mer bevisst forhold til deres leverandørkjeder og hvordan deres underleverandører operer.

Åpenhetsloven gjelder for alle større virksomheter som tilbyr varer og tjenester i Norge, inkludert store interkommunale selskaper, som oppfyller to av tre vilkår: Salgsinntekt på over 70 millioner, balansesum over 35 millioner, eller flere enn ansatte på 50 årsverk. Brorparten av medlemmene i Samfunnsbedriftene er små eller mellomstore virksomheter, som ikke blir direkte berørt av loven. Det er derfor ikke så overraskende at det ikke er flere enn én av fem respondenter som sier at de i stor grad jobber med åpenhetsloven. Legger vi til de som oppgir at de i noen grad jobber med denne, så er over halvparten av respondentene opptatt av åpenhetsloven.

Figur 17. I hvor stor grad jobber dere med åpenhetsloven, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

Blant Samfunnsbedriftenes medlemmer omfattes rundt 40 selskaper av den nye loven, dvs. mindre enn én av ti virksomheter. Over halvparten av disse er avfallsselskaper. Likevel er det færrest avfallsbedrifter som oppgir at de i stor /noen grad jobber med åpenhetsloven.

Selv om en virksomhet ikke direkte blir berørt av åpenhetsloven så kan det lønne seg å rapportere frivillig for å sikre at virksomheten tar større samfunnsansvar og bidrar til bærekraft. Inngår virksomheten i en verdikjede der det etterspørres slik dokumentasjon fra leverandørene, kan selskaper bli indirekte berørt.

EUs taksonomi

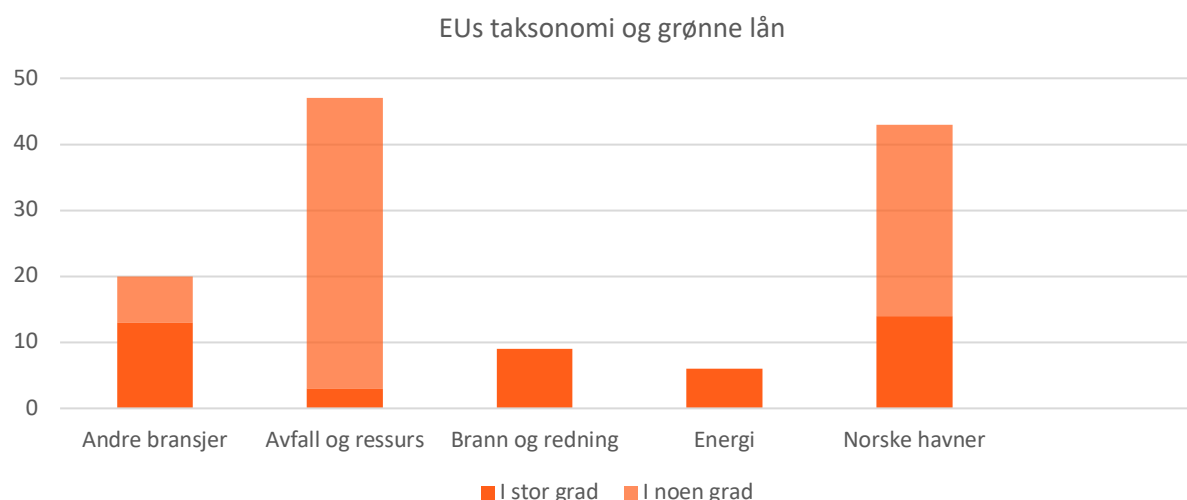
Gitt at EUs taksonomiens lovpålagte rapporteringskrav retter seg mot større virksomheter med over 500 ansatte, som er større enn Samfunnsbedriftenes medlemmer, er det ikke overraskende at «EUs taksonomi og grønne lån» er det bærekraftsaspektet som har lavest

¹² Forbrukertilsynet: <https://www.forbrukertilsynet.no/apenhetsloven>

skår i denne undersøkelsen (jf. figur 12). 39 prosent av respondentene oppgir at de ikke jobber med dette i det hele tatt og ytterligere 11 prosent vet ikke. Knappt én av ti svarer at de i stor grad er opptatt av EUs taksonomi. Legger vi til dem som svarer «i noen grad» er én av tre respondenter opptatt av dette aspektet.

Det er store forskjeller mellom bransjene. Havner og avfallsselskap er mest opptatt av EUS taksonomi og grønne lån, men også en betydelig andel innenfor andre bransjer.

Figur 18. I hvor stor grad jobber dere med EUs taksonomi og grønne lån, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

Det har kommet signaler om at rapporteringskravet på mer enn 500 ansatte skal utvides til å omfatte selskap med mer enn 250 ansatte i 2024. Blant Samfunnsbedriftenes medlemmer er det knapt en håndfull virksomheter av denne størrelsen. Likevel, en snøballeffekt av taksonomien vil trolig også treffe mindre selskaper i markedet, ved at de store etterspør informasjon fra mindre selskaper i sine verdikjeder.

Hvordan dette vil slå ut for private versus offentlig eide virksomheter som ikke opererer i samme marked (konkurransesituasjon) er foreløpig usikkert og bidrar trolig til at mange mindre kommunale virksomheter sitter på gjerdet. Alle selskaper bør – uavhengig av eierskap og størrelse – vurdere hvordan taksonomien kan komme til å påvirke dem ut fra hvilke leverandør eller verdikjeder de er en del av, konkurransesituasjon og om frivillig rapportering og synliggjøring av å være bærekraftig etter taksonomiens standard kan sikre dem samfunnsansvar, omdømme eller skape nye muligheter ovenfor finansaktører, investorer, samarbeidspartnere og andre interessenter.

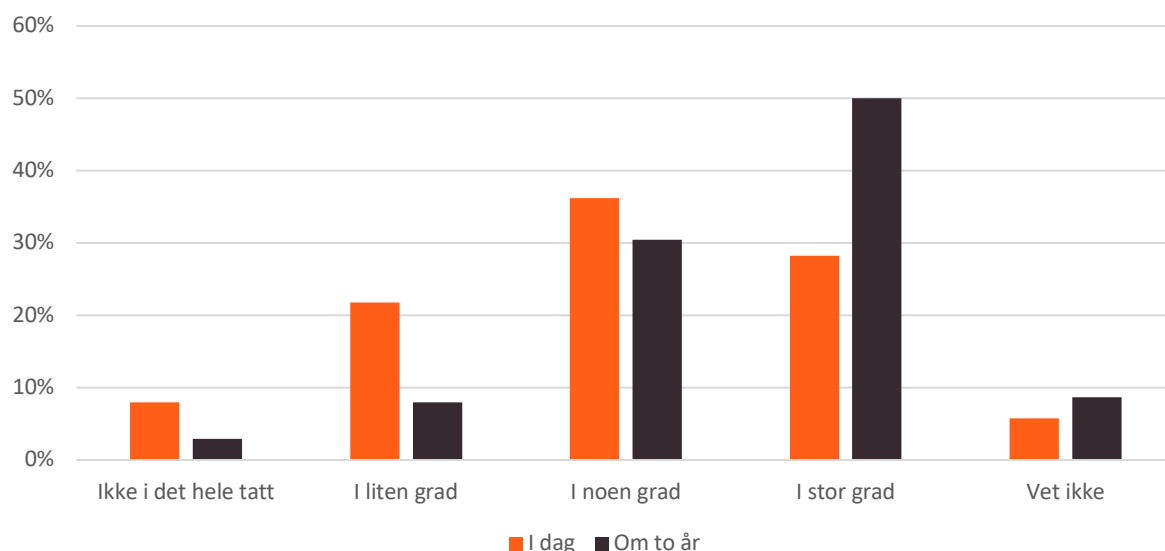
FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål består av 17 mål og 169 delmål.¹³ Målene skal gi en felles global retning for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030, og gjelder for både land, næringsliv og sivilsamfunn.

¹³ <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

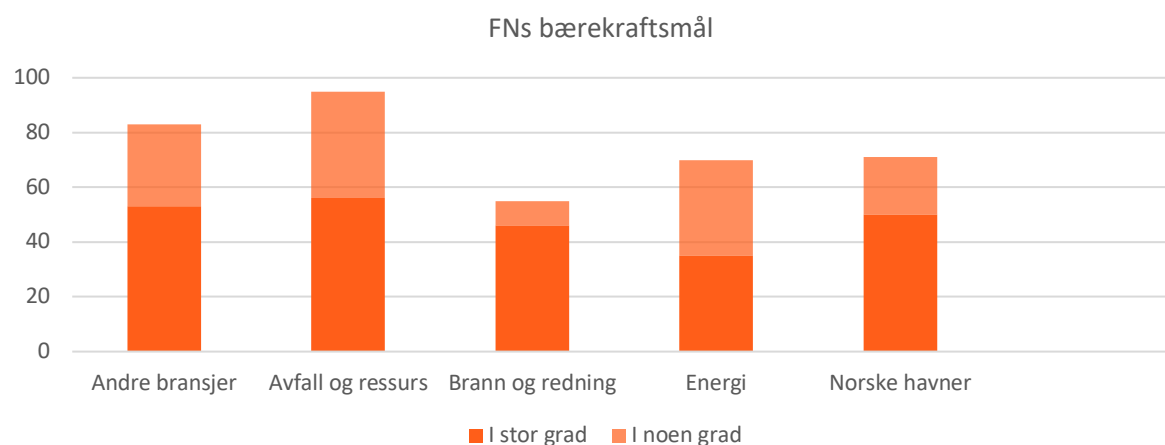
Omtrent én av tre virksomheter oppgir at FNs bærekraftsmål er noe de jobber med i stor grad. I tillegg er det mange som sier at de jobber med FNs bærekraftsmål i noen grad. Totalt svarer mer enn seks av ti virksomheter at de jobber i noen grad eller i stor grad med FNs bærekraftsmål. Mindre enn én av ti sier at de ikke jobber med FNs bærekraftsmål i det hele tatt. Dette viser at FNs bærekraftsmål er viktige for offentlig eide virksomheter, men kanskje mer som rettesnor enn tydelige og konkrete mål i det daglige arbeidet.

Figur 19. I hvor stor grad jobber dere med FNs bærekraftsmål i dag og om to år? Prosent.

Arbeid med FNs bærekraftsmål skårer litt under middels sammenlignet med andre bærekraftsaspekt (jf. figur 12) og betydelig lavere enn blant de private virksomhetene i Rambøll-undersøkelsen der FNs bærekraftsmål lå på topp. Men det er verdt å merke seg at andelen kommunale virksomheter som forventer å arbeide med FNs bærekraftsmål i stor grad øker betydelig, fra snaut 30 prosent til 50 prosent om to år.

Figur 20. I hvor stor grad jobber dere med FNs bærekraftsmål, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

Det er betydelige forskjeller mellom hvor mye virksomheter i de ulike bransjene jobber med FNs bærekraftsmål. Innenfor avfall og ressurs er nær 100 prosent av virksomhetene opptatt av å jobbe med FNs bærekraftsmål i stor/noen grad, mens for brann og redning jobber litt over halvparten av virksomhetene med bærekraftsmålene. Imidlertid oppgir de fleste virksomhetene innenfor brann og redning som jobber med bærekraftsmålene at de gjør dette i stor grad.

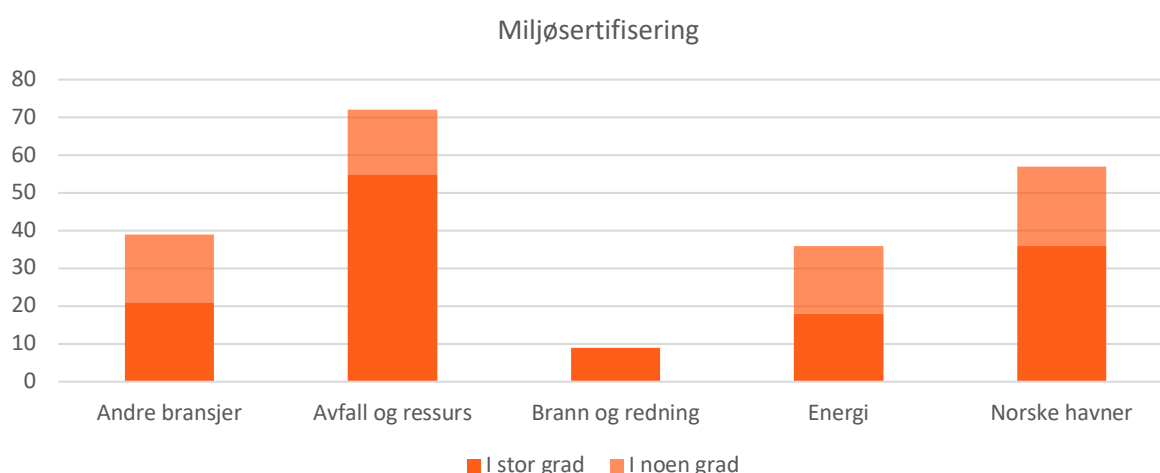
Den største utfordringen med å bruke FNs bærekraftsmål er trolig mangelen på standardiserte indikatorer. I tillegg er det svært mange delmål å sette seg inn i, og det gjelder å finne dem som er mest relevant og gir størst gevinst for virksomheten og samfunnet. En av respondentene oppsummer dette som følger:

«Den største utfordringen er å opparbeide oss en god faglighet og derigjennom omsette visjon om å levere på bærekraft, ikke bare i ord og 'glanset' rapportering, men i faktiske tiltak som forbedrer ytelsen vår på bærekraft.»

Klima og miljøsertifisering

En betydelig andel av respondentene er opptatt av miljøsertifisering. Nesten halvparten av respondentene opplyser at de enten i stor grad (30 prosent) eller i noen grad (17 prosent) jobber med miljøsertifisering.

Figur 21. I hvor stor grad jobber dere med miljøsertifisering, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i stor/i noen grad er inkludert.

Avfallsbransjen er opptatt av miljøsertifisering. 72 prosent av avfallsselskapene oppgir at de i stor/noen grad jobber med dette, etterfulgt av havnene der nær 60 prosent oppgir at de jobber med miljøsertifisering i stor/noen grad. Minst opptatt av miljøsertifisering er virksomhetene innenfor brann/redning.

Godt under halvparten av respondentene oppgir at de jobber med mer spesifikke eller tekniske klimaspekter som «karbonavtrykk til produkter og tjenester» (43 prosent), «klimagassregnskap» (38 prosent) eller «vitenskapsbaserte bærekraftsmål» (18 prosent). Men det er på disse noe mer krevende klimaspektene vi finner den største økningen i hva

respondentene forventer å jobbe mer med om to år. Det forventes også betydelig økt fokus på miljøsertifisering og arbeid med FNs bærekraftsmål (jf. figur 12).

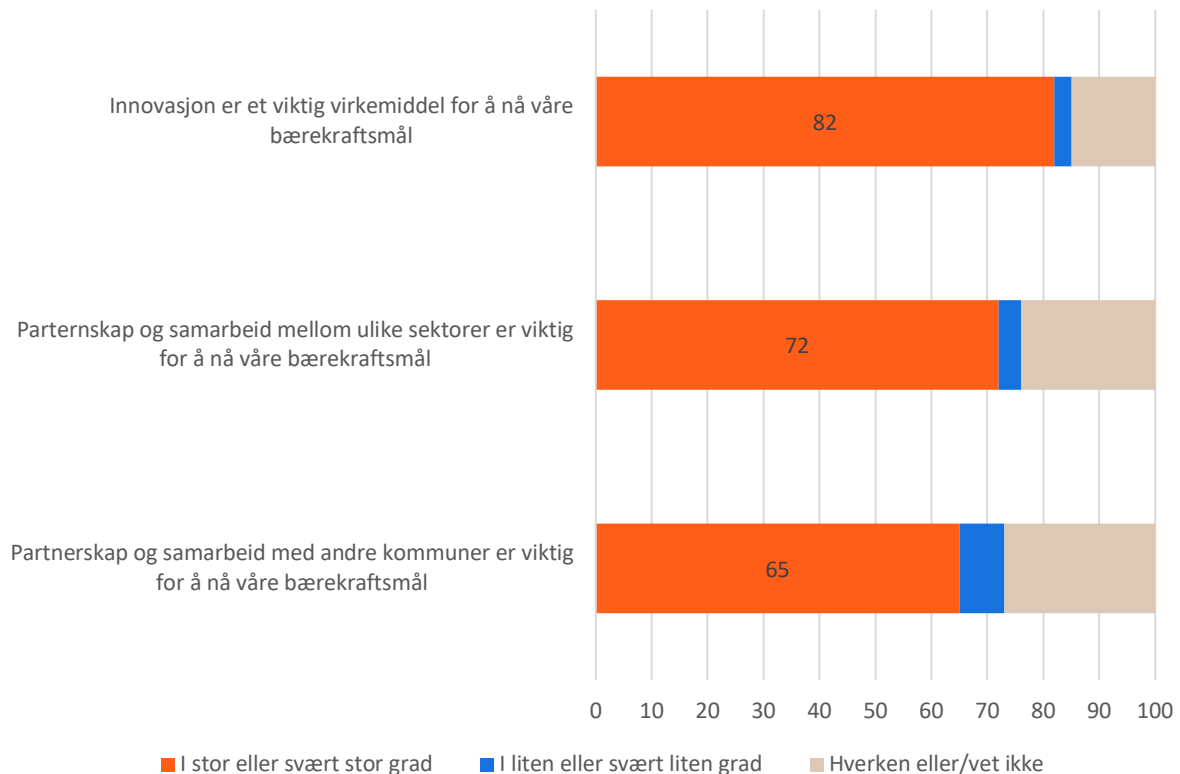
Hovedfunn – Bærekraft i praksis

- Mangfold og innovasjon er to bærekraftsaspekt det jobbes mye med i samfunnsbedriftene. 38 prosent svarer at de i stor grad jobber med å bedre kjønn, mangfold og inkludering.
- Brann/redning har størst fokus på kjønn, mangfold og inkludering (55 prosent).
- Totalt jobber åtte av ti virksomheter med kjønn, mangfold og inkludering i noen grad.
- Om lag én av tre virksomheter opplyser at de i stor grad jobber med innovasjon og utvikling.
- Avfallsselskapene og havnene har størst fokus på innovasjon, energibedriftene minst.
- Det legges også ned en betydelig innsats for å forbedre bærekraft knyttet til driften i egen organisasjon. 70 prosent av respondentene oppgir at det i deres virksomhet jobbes enten i stor grad eller noen grad med drift av anlegg og fasiliteter, logistikk og transport, innkjøp og leverandører.
- Seks av ti virksomheter sier at de jobber med sirkulærøkonomi i noen grad/i stor grad.
- Nesten 100 prosent av avfallsbedriftene jobber med sirkulære løsninger – de fleste i stor grad.
- Over halvparten oppgir at de jobber med åpenhetsloven i noen grad/i stor grad.
- Færrest innenfor avfall, til tross for at avfallsselskapene utgjør den største andelen blant våre medlemmer som omfattes av loven.
- 39 prosent av respondentene oppgir at de ikke jobber med EUs taksonomi over hodet og ytterligere 11 prosent vet ikke. Knappt én av ti svarer at de i stor grad er opptatt av dette.
- Det jobbes mest med dette aspektet i avfallsbedriftene og havnene (fire av ti).
- Omtrent én av tre virksomheter oppgir at FNs bærekraftsmål er noe de jobber med i stor grad, men enda flere anser dette som noe de vil jobbe med om to år (halvparten).
- Mer enn tre av fem virksomheter oppgir at de jobber i noen grad/i stor grad med FNs bærekraftsmål i dag.
- Det er vanligst å jobbe med FNs bærekraftsmål i avfallsbransjen; nær 100 prosent oppgir at de jobber med dette i noen/i stor grad.
- En betydelig andel av respondentene er opptatt av miljøsertifisering. Nesten halvparten av respondentene opplyser at de enten i stor grad/i noen grad jobber med miljøsertifisering.
- Avfallsbransjen er særlig opptatt av miljøsertifisering; 72 prosent av selskapene oppgir at de jobber med dette.
- Minst opptatt av miljøsertifisering er virksomhetene innenfor brann og redning.

Muligheter – innovasjon og samarbeid for bærekraftig utvikling

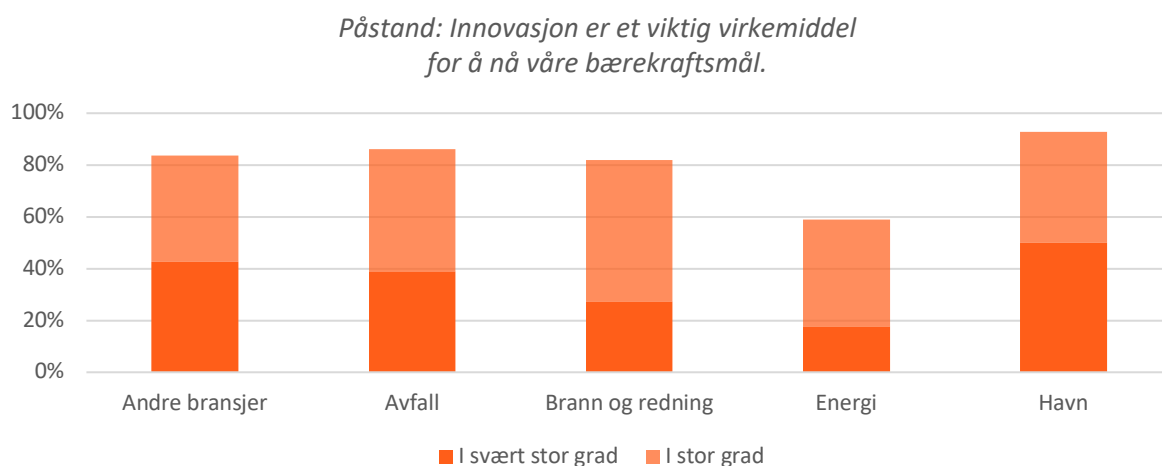
Innovasjon og samarbeid blir ofte pekt på som viktige virkemidler for å få til mer bærekraftige bedrifter, produkter og tjenester. Både økt innovasjon og samarbeid er egne bærekraftsmål i FNs plan for en mer bærekraftig utvikling. Samfunnsbedriftene har derfor spurt medlemmene om hvor viktig de anser disse virkemidlene for at de skal kunne bli mer bærekraftige.

Figur 22. I hvor stor grad er innovasjon og partnerskap viktige virkemiddel for å nå virksomhetenes bærekraftsmål? Prosent.

Undersøkelsen viser at hele 82 prosent av respondentene anser innovasjon til å være et viktig virkemiddel for å nå bærekraftsmålene. Partnerskap og samarbeid på tvers av bransjer og andre kommuner får også stor oppslutning som viktige virkemiddel for at virksomhetene kan bli mer bærekraftige. Godt over halvparten av respondentene, som anser disse virkemidlene som viktige, har svart i svært stor grad.

Figur 23. Innovasjon er et viktig virkemiddel for å nå virksomhetenes bærekraftsmål, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

Innovasjon anses som et viktig virkemiddel for å nå bærekraftsmålene virksomhetene har satt seg på tvers av bransjene. Aller størst vekt på innovasjon finner vi blant havnene, mens energiselskapene legger minst vekt på dette aspektet.

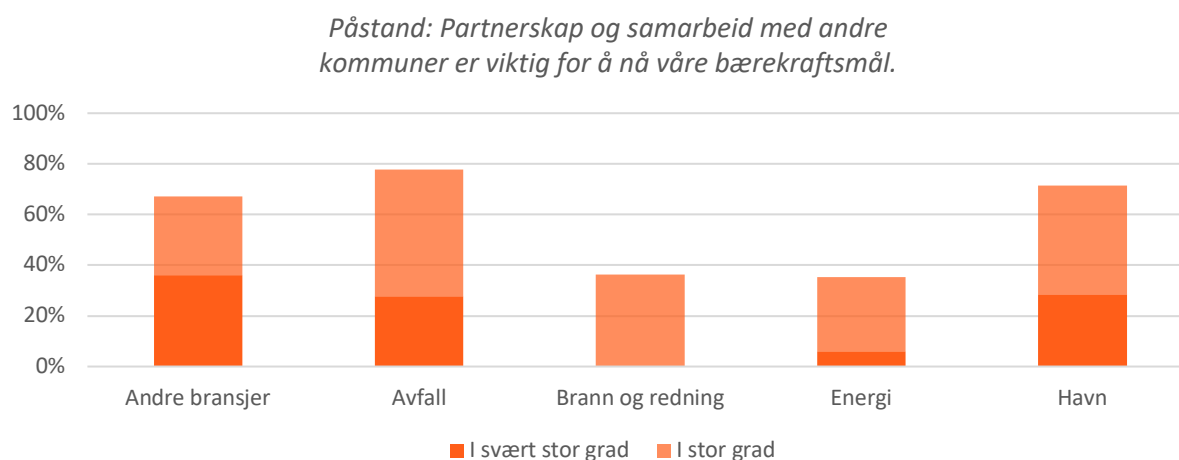
Samarbeid er viktig for å bli mer bærekraftig

Bærekraftsutfordringene er komplekse og krever mye av virksomhetene. Denne undersøkelsen viser at virksomhetene opplever en rekke utfordringer, fra strategiutforming, manglende ressurser og verktøy i gjennomføringen, til fremdriftsmåling og rapportering. Mer samarbeid mellom nabokommuner kan bidra til å ruste opp virksomhetene til å løse en del av utfordringene knyttet til menneskelige ressurser, bygge kompetansemiljøer, utvikle nye innovative og grønne løsninger, og ta større investeringsbeslutninger.

65 prosent av respondentene vurderer partnerskap og samarbeid med andre kommuner som viktig for å nå bærekraftsmålene de har satt seg. Blant Samfunnsbedriftenes medlemmer utgjør interkommunale virksomheter om lag 30 prosent, som i kraft av sitt eierskap allerede samarbeider på tvers av flere kommuner. Interkommunale selskap er mest vanlig innen avfallsbransjen, som muligens reflekterer at «partnerskap og samarbeid med andre kommuner» anses som viktigst for å nå virksomhetenes bærekraftsmål nettopp er blant avfallsselskapene (se figur 24).¹⁴

¹⁴ En oversikt laget av Samfunnsbedriftene viser at interkommunale selskaper utgjør 8 prosent av Norges 2.800 kommunale selskaper. 22 prosent av disse opererer innenfor avfallsbransjen (brann og redning 13%), mens kun 7 prosent er innenfor vann og avløp (havn 6 %). Blant Samfunnsbedriftenes medlemmer utgjør interkommunale virksomheter om lag 30 prosent, der avfall og brann utgjør henholdsvis 28 prosent og brann 17 prosent, havn 8 prosent, vann og avløp 7 prosent, mens bare 3 prosent er innenfor energi.

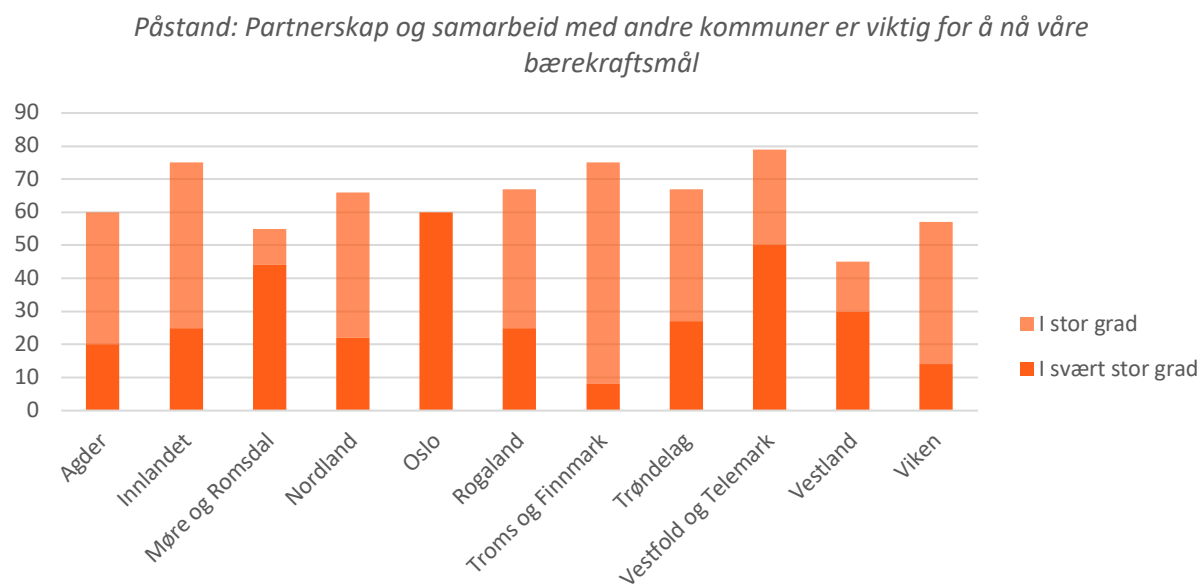
Figur 24. Partnerskap og samarbeid med andre kommuner er viktig for å nå virksomhetenes bærekraftsmål, bransje. Prosent. Kun svaralternativene i svært stor/i stor grad er inkludert.

Imidlertid veier samarbeid og partnerskap også tungt på vektskåla til havnene, hvor interkommunale selskaper er mindre vanlig. Så her er det flere faktorer som spiller inn hvorvidt virksomhetene anser samarbeid på tvers av kommunene som viktig. Minst viktig anses samarbeid på tvers av kommuner blant virksomhetene innen brann/redning og energiselskapene.

Det er også havnene som oppgir at de i størst grad mener at «partnerskap og samarbeid mellom ulike sektorer» er viktig for å nå sine bærekraftsmål. Ni av ti havner oppgir at dette er viktig i svært stor/stor grad. For at havnene skal kunne lykkes med bærekraftige løsninger, som å øke godsoverføring fra vei til sjø, er det avgjørende med et godt samarbeid mellom de ulike partene i transportkjeden.

Figur 25. Partnerskap og samarbeid med andre kommuner er viktig for å nå virksomhetenes bærekraftsmål, etter fylke. Prosent.

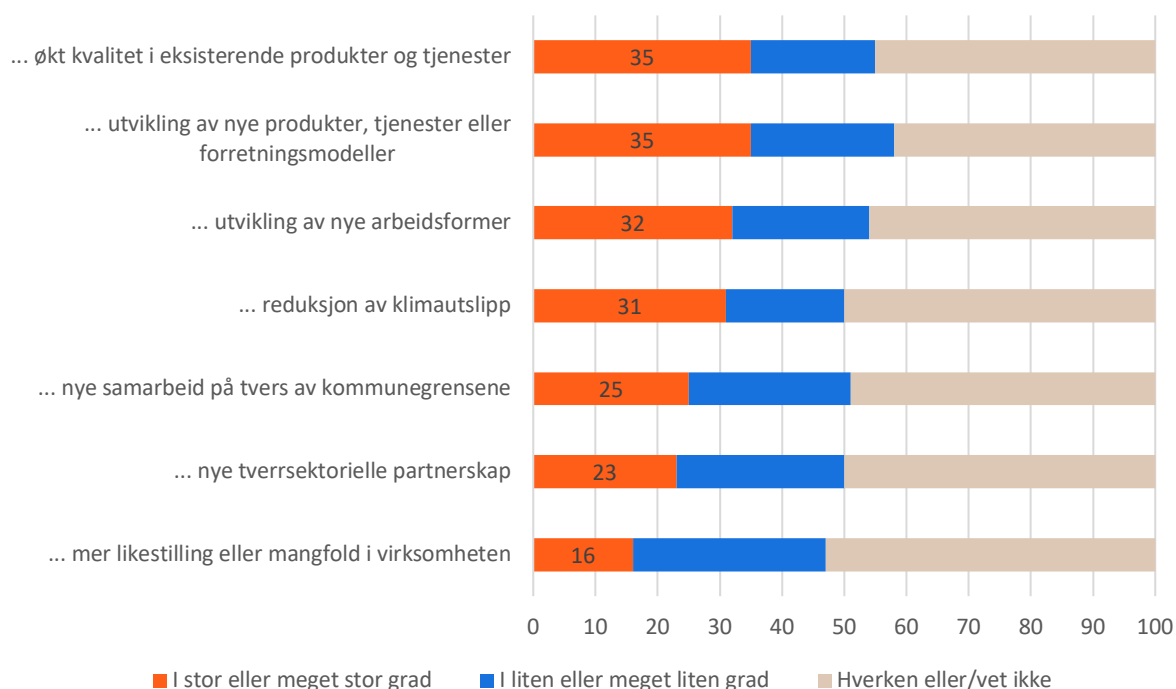

Utbredelsen av interkommunale selskaper varierer mellom fylker og landsdeler. Kommuner i Sør -og Øst-Norge har flest IKS, mens kommuner i Nord -og Vest-Norge har færrest IKS. Kommuner i Nordland har i gjennomsnitt færrest deltakelser i IKS, mens kommuner i Vestfold og Telemark har flest deltakelser. Dette gjenspeiles også i medlemsmassen til Samfunnsbedriftene. Hvorvidt dette har innvirkning på respondentenes holdning til partnerskap og samarbeid på tvers av kommuner for å nå bærekraftsmålene, er usikkert. Men Vestfold og Telemark, som har flest deltakelser i IKS per kommune, har også vurdert samarbeid med andre kommuner som viktigst, mens Vestland ligger i andre enden av skalaen både når det gjelder antall IKS per kommune og andelen respondenter i undersøkelsen som anser samarbeid på tvers av kommunegrenser som viktig for å nå sine bærekraftsmål. I Nordland og Troms og Finnmark er det derimot ikke noen korrelasjon mellom antallet IKS i regionen og vurderingen av samarbeid.

Usikkerhet rundt bærekraftsinnsatsens resultater

Rundt regnet svarer halvparten av respondentene «verken eller» eller «vet ikke» på spørsmålet om i hvor stor grad bærekraftsinnsatsen har bidratt til faktorene i figur 26 nedenfor. Dette er ikke uventet ettersom undersøkelsen viser at mange virksomheter ikke har fulltidsansatte som kan initiere og følge opp endringsprosesser, samt mangler systemer, verktøy og måleindikatorer som kan støtte opp under og måle fremdrift i bærekraftsarbeidet (jf. kap.5).

Figur 26. I hvor stor grad har bærekraftsinnsatsen bidratt til følgende faktorer. Prosent.

Med dette bakteppe så er det positivt at om lag én av tre respondenter svarer at innsatsen har resultert i utvikling av nye eller økt kvalitet i eksisterende produkter og tjenester, samt utvikling av nye arbeidsformer og ikke minst reduksjon av klimautslipp.

Om lag én av fire virksomheter oppgir at bærekraftsinnsatsen har ført til nye samarbeid på tvers av kommunegrenser og nye tverrsektorielle partnerskap. Dette tolkes som positivt ettersom dette gjelder nye samarbeid og dermed ikke tar høyde for at samarbeid som er inngått før bærekraft kom på agendaen også trolig bidrar til mer bærekraftige virksomheter. Likevel er det sannsynligvis mye mer å hente av bærekraftseffekter fra økt samarbeid både på tvers av kommuner og sektorer.

Hovedfunn – Innovasjon og samarbeid

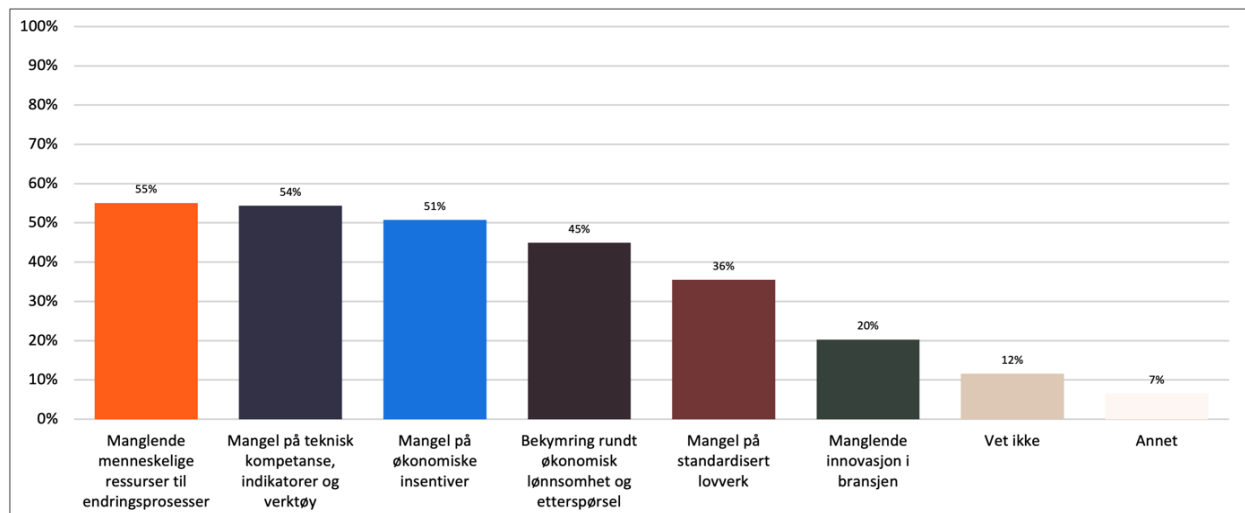
- 82 prosent av respondentene anser innovasjon å være et viktig virkemiddel for å nå bærekraftsmålene.
- Aller størst vekt på innovasjon finner vi blant havnene, mens energiselskapene legger minst vekt på dette aspektet.
- Partnerskap og samarbeid på tvers av bransjer og andre kommuner får også stor oppslutning som viktige virkemiddel for at virksomhetene kan bli mer bærekraftige, med henholdsvis 72 prosent og 65 prosent.
- Samarbeid med nabokommuner er viktigst for avfallsselskapene, minst viktig for brann/redning og energiselskapene.
- Samarbeid er også viktig for havnene både med nabokommuner, og ikke minst på tvers av sektor. Ni av ti havner vurderer samarbeid mellom ulike sektorer som viktig for at de skal nå sine bærekraftsmål.
- Det er stor usikkerhet knyttet til resultatene av bærekraftsinnsatsen.
- Vurderingen av samarbeid mellom kommuner for å nå bærekraftsmålene varierer med geografi. Det er høyest i Vestfold og Telemark, lavest i Vestland.

Utfordringer – ressurser, tid og kompetanse

Kommunale virksomheter ønsker å være med på det grønne skiftet, og har en betydningsfull innvirkning på Norges muligheter for å nå FNs bærekraftsmål. Likevel, er det mange som opplever store utfordringer i gjennomføring av bærekraftsinnsatsen.

Samfunnsbedriftene har spurt virksomhetene hva som er deres tre største utfordringer for den praktiske gjennomføringen av bærekraftsinnsatsen.

Figur 27. Hva er de TRE største utfordringene for å gjennomføre bærekraftsinnsatsen? Prosent.

Manglende menneskelige ressurser, teknisk kompetanse og økonomiske insentiver er de største hindringene i gjennomføring av bærekraftsinnsatsen

Godt over halvparten av respondentene anser manglende menneskelige ressurser til endringsprosesser som den største utfordringen, tett fulgt av mangel på teknisk kompetanse, indikatorer og verktøy. Disse utfordringene kan vi se på som interne utfordringer i virksomhetene. Halvparten har også svart mangel på økonomiske insentiv som en av de tre største utfordringene til gjennomføring av bærekraftstiltak, som kan knyttes til utilstrekkelige politiske rammevilkår. Deretter kommer bekymring rundt økonomisk lønnsomhet og etterspørsel i gjennomføringen av mer bærekraftig aktivitet.

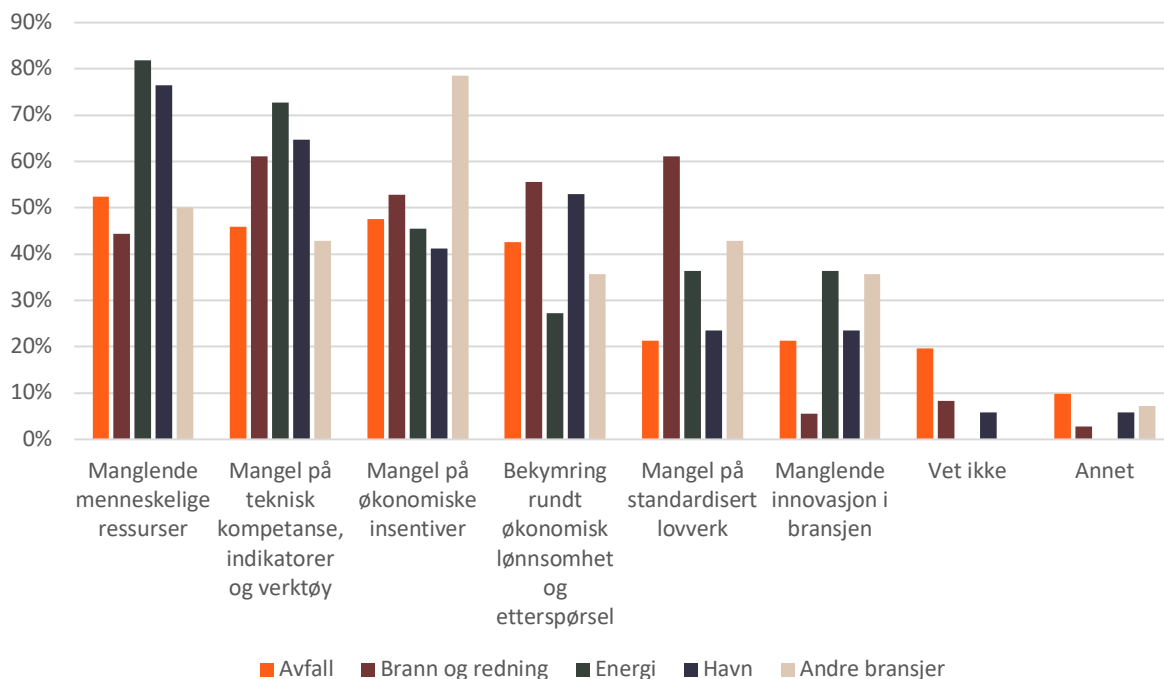
Dette bildet skiller seg vesentlig fra Rambøll-undersøkelsen av private virksomheter, der økonomisk lønnsomhet var pekt på som den største utfordringen for over halvparten, mens manglende menneskelige ressurser og mangel på kompetanse kun ble nevnt som en av de tre største utfordringene av én av fem bedrifter.¹⁵ Det virker altså som at mangel

¹⁵ Bærekraft i praksis 2021, Rambøll.

på menneskelige ressurser og med den rette kompetansen til å kjøre endringsprosesser, samt mangel på egnede indikatorer og verktøy, oppleves som betydelig større utfordringer i de kommunale/offentlige virksomhetene enn i de private, som på sin side er mer bekymret over økonomisk lønnsomhet og mangel på universelle rammer.

Utfordringer varierer med bransje

Figur 28. Hva er de TRE største utfordringene for å gjennomføre bærekraftsinnsatsen, bransje? Prosent.

Ser vi på de tre største utfordringene brutt ned på bransje, kommer det frem betydelige forskjeller. Energiselskapene og havnene oppgir hyppigst mangel på menneskelige ressurser, tett etterfulgt av mangel på teknisk kompetanse, indikatorer og verktøy. Brann/redning peker på mangel på standardisert lovverk, mens for andre bransjer oppleves mangel på økonomiske insentiv som mest utfordrende.

Respondentenes egne ord

Respondentene fikk anledning til å kommentere utfordringer i bærekraftsarbeidet. Mangel på menneskelige og økonomiske ressurser, relevant kompetanse og måleverktøy går igjen i svarene. Kommentarene reflekterer også det store spennet i virksomheter både med hensyn til bransje, størrelse og geografi, og hvordan dette påvirker mulighetene til å nå ulike bærekraftsmål.

«Mangel på tilstrekkelig verktøy til å måle vårt CO2-avtrykk, gode nok verktøy til å kunne måle kvantitative og kvalitative sosiale forhold, og standarder på eierskapsutøvelse og virksomhetsstyring.»

«Det er svært vanskelig å måle resultater av innsatsen ettersom det ikke finnes standardiserte mål, f.eks. CO2-ekvivalenter og andre måleenheter.»

Hverken de kommunale eller private virksomhetene anser manglende innovasjonskraft i bransjen som en av de store utfordringene. Én respondent har imidlertid kommentert dette:

«Treg bransje. Grønn i utgangspunktet, men vi kan alltid bli bedre.»

Noen respondenter peker på økonomiske og politiske rammer satt av eierkommunene og mangel på forutsigbarhet rundt langsiktige økonomiske rammer:

«Ingen ensbetydende insitamenter. Politisk vegring mot ikke primære oppgaver p.g.a. kostnader og vegring mot tverrkommunal utnyttelse av ressurser stanser satsing. Ofte egne interesser som ligger bak prioriteringer, fremfor hva som tjener samfunnet best.»

«Forutsigbarhet rundt langsiktige økonomiske rammer for å velge nullutslippsløsninger.»

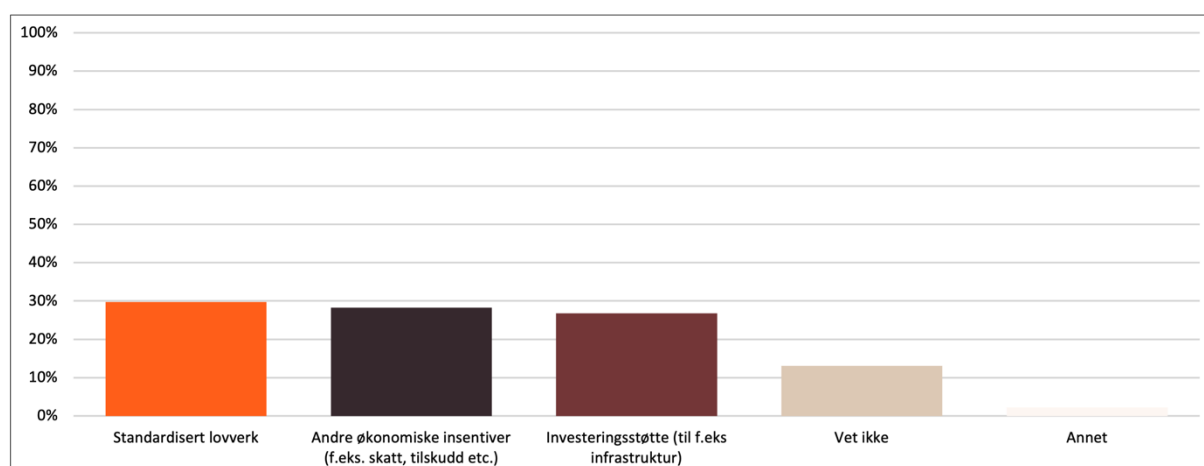
Én respondent peker på sentraliseringspress.

«Tilgang til gode helsetjenester og forebygging i distriktskommuner er bærekraft. Dette jobber vi med daglig. Utfordringen er det enorme presset i retning sentralisering, og hvordan kostnader og 'produksjon' beregnes og vurderes innenfor helse hemmer utviklingen av gode og bærekraftige lokalsamfunn der folk har lyst til å bo og jobbe, ha familie og planlegge en fremtid.»

Ønsker standardisert lovverk, økonomiske insentiv og investeringsstøtte

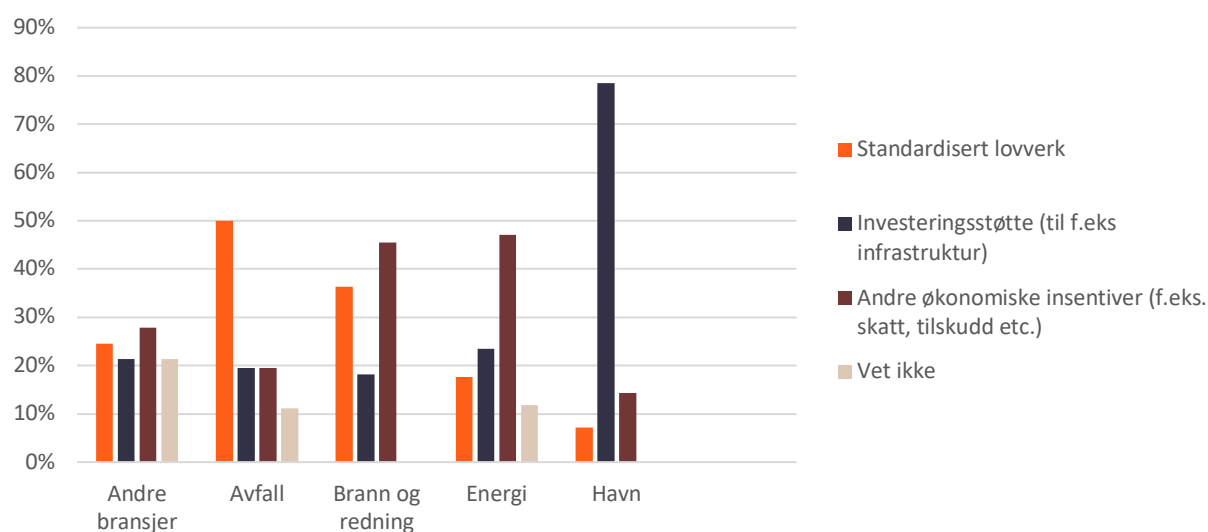
Vi spurte respondentene om hva som er det viktigste bidraget fra myndighetenes side for at de skal kunne gjennomføre sin bærekraftsinnsats. Den største andelen svarer standardisert lovverk, men virkemidler som økonomiske insentiver og investeringsstøtte til for eksempel infrastruktur, følger tett. Respondentene kunne ikke velge mer enn ett alternativ, for å se om det var ett virkemiddel som skilte seg ut. Det var det ikke. Med en så jevn vektig av lovverk, økonomisk insentiv og investeringsstøtte må det kunne sies at alle disse tre virkemidlene er like viktige for kommunale virksomheters bærekraftsinnsats.

Figur 29. Hva er det viktigste bidraget fra myndighetene for at dere skal få gjennomført bærekraftsinnsatsen? Prosent.

Samtidig som det pekes på ønsket om et standardisert lovverk, blir EU-taksonomien tatt inn i norsk lov i 2022 og gir nye regelverk. Som tidligere nevnt vil ikke Samfunnsbedriftenes medlemmer bli berørt direkte, ettersom de ikke oppfyller kriteriene til størrelse. Likevel, kan det forventes at det som blir regler og krav for de største selskapene også vil bli retningsgivende for mindre virksomheter, særlig om de inngår i leverandørkjeden til de store selskapene eller trenger lån til nyinvesteringer.

Figur 30. Hva er det viktigste bidraget fra myndighetene for at virksomhetene skal få gjennomført bærekraftsinnsatsen, bransje. Prosent. Alternativet «annet» er fjernet ettersom dette utgjorde en minimal andel.

Når vi ser på svarene samlet, var det en veldig jevn vekting av de ulike virkemidlene fra myndighetenes side. Men når vi bryter ned på bransje kommer det frem store forskjeller. For havnene er det helt klart investeringsstøtte som er det viktigste virkemiddelet. Halvparten av avfallsbedriftene oppgir at standardisert lovverk er viktigst. For brann/redning og energiselskapene er det andre økonomiske incentiver som topper ønskelisten over virkemidler. Det er viktig å merke seg at på dette spørsmålet ble respondentene begrenset til å velge kun ett alternativ for å se om det var ett virkemiddel som skilte seg ut. Det betyr ikke at det ikke er andre virkemiddel som også kommer høyt opp på ønskelisten.

Hovedfunn – utfordringer

- Manglende menneskelige ressurser til endringsprosesser, mangel på teknisk kompetanse, indikatorer og verktøy, og dernest økonomiske incentiver, er de største hindringene i gjennomføring av bærekraftsinnsatsen.
- Energiselskapene og havnene oppgir hyppigst mangel på menneskelige ressurser, tett etterfulgt av mangel på teknisk kompetanse, indikatorer og verktøy.
- Brann/redning peker på mangel på standardisert lovverk, mens for andre bransjer oppleves mangel på økonomiske incentiver som mest utfordrende.

- For kommunale virksomheter er økonomiske insentiv og investeringsstøtte like viktige virkemidler som et standardisert og tydelig lovverk for at de skal kunne omsette sine bærekraftsambisjoner i praksis.
- For havnene er investeringsstøtte det viktigste virkemiddelet.
- For brann/redning og energiselskapene er det andre økonomiske insentiv som topper ønskelisten over virkemidler.
- Halvparten av avfallsbedriftene oppgir at standardisert lovverk er viktigst.

Organisering og kultur

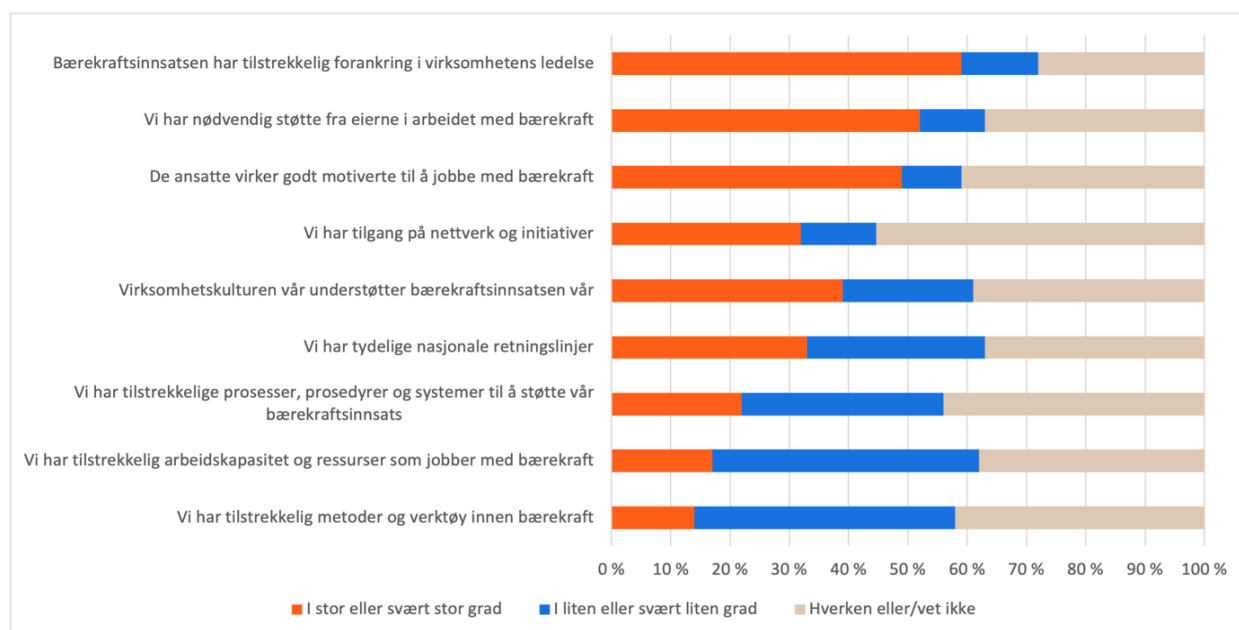
I dette kapittelet ser vi på hvordan virksomhetene organiserer bærekraftsarbeidet, hvorvidt det oppfattes å være en kultur for bærekraft i virksomhetene, og andre faktorer som påvirker virksomhetenes evne til å gjennomføre sin bærekraftsinnsats.

Positiv til bærekraft, men mangler ressurser

For å få et bedre innblikk i virksomhetenes evne til å bli mer bærekraftige, ble respondentene spurt om å ta stilling til ulike påstander. De kunne velge et svaralternativ under hver faktor.

De tre øverste påstandene i figur 31 handler om mellommenneskelige faktorer og holdninger til bærekraft, som forankring av bærekraftsinnsatsen i ledelsen, støtte fra eierne (kommunene) og ansattes motivasjon til å jobbe med bærekraft. På alle disse tre faktorene opplever mer enn halvparten av respondentene at de har tilstrekkelig støtte. En noe lavere andel opplever at virksomhetskulturen understøtter bærekraftsinnsatsen eller viljen til innsats. Der skoen virkelig trykker, er forhold som omhandler organisatoriske systemer og prosesser, mangel på arbeidskapasitet og ressurser. Ikke minst opplever respondentene mangel på tilstrekkelige metoder og verktøy som det aller største hinderet til å jobbe med bærekraft i praksis. Dette styrker også funnene i forrige kapittel under Utfordringer (figur 27).

Figur 31. Hvordan vil du best beskrive din virksomhets evne til å gjennomføre bærekraftsinnsatsen? Prosent.

I en sammenstilling av de to Rambøll-undersøkelsene «Bærekraft i praksis 2021» og «IT i praksis 2021», sammenlignes private og offentlige virksomheter om de opplever å ha tilstrekkelige prosesser, verktøy, kompetanser og ressurser til å gjennomføre

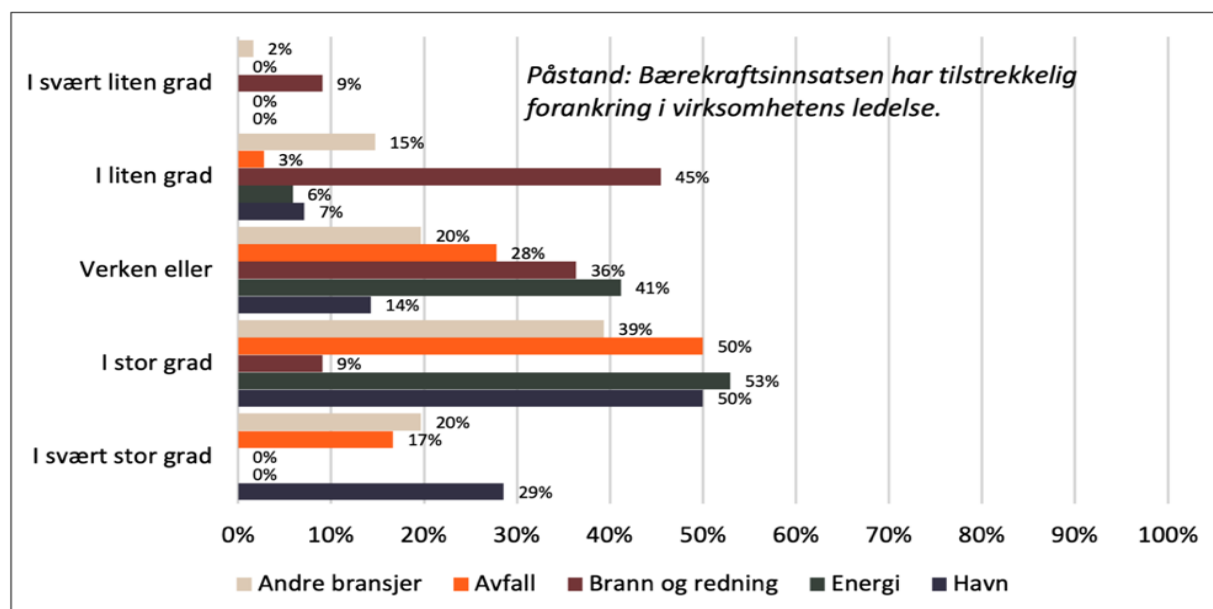
bærekraftsinnsatsen. Rambøll konkluderer med at det er betydelige forskjeller mellom respondentene fra de private og offentlige virksomhetene. 42 prosent av de private virksomhetene i Rambølls undersøkelse oppgir å ha tilstrekkelige prosesser, systemer og verktøy for å gjennomføre sin bærekraftsinnsats – mot 12 prosent i det offentlige. Til sammenligning opplever 14 prosent av respondentene i Samfunnsbedriftenes undersøkelse at de har tilstrekkelige metoder og verktøy. Samme trend gjelder for organisatoriske prosesser til å støtte bærekraftsinnsatsen og arbeidskapasitet dedikert til å jobbe med bærekraft.

Disse resultatene styrker bildet av at offentlige virksomheter i mindre grad enn private opplever å ha tilstrekkelig ressurser, prosesser og verktøy for gjennomføring av strategiske ambisjoner innen bærekraftsområdet. Men det er også verdt å notere seg at under halvparten av de private anser at de har tilstrekkelige prosesser, verktøy og ressurser til å jobbe med bærekraft.¹⁶ I de neste avsnittene undersøker vi hvordan bransjetilknytning påvirker responsene på noen av påstandene i figur 31.

Størst forankring i ledelsen i havneselskapene

Havnene oppgir størst forankring i ledelsen. Nær 80 prosent av dem sier at bærekraft er forankret i ledelsen i stor/svært stor grad, etterfulgt av avfallsselskapene med 67 prosent. Ifølge undersøkelsen er bærekraft er dårligst forankret i virksomhetene innenfor brann/redning, der kun ni prosent oppgir at bærekraft er forankret i ledelsen. I energibedriftene er bærekraft forankret i ledelsen hos om lag halvparten, men også mange oppgir «verken eller», noe som tolkes som en nøytral posisjon der ledelsen sitter på gjerdet.

Figur 32. Bærekraft har tilstrekkelig forankring i virksomhetens ledelse, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet pga. svært liten andel har svart dette.

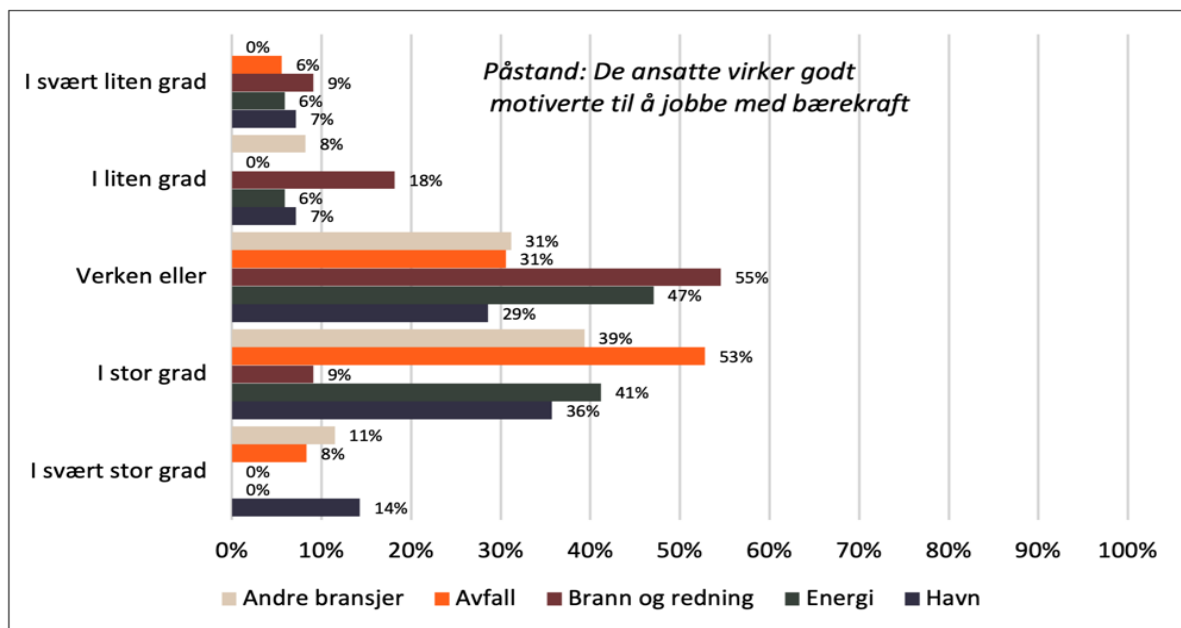

¹⁶ Bærekraft i praksis 2021, Rambøll.

Størst motivasjon blant ansatte i avfallsbransjen

Seks av ti respondenter fra avfallsbransjen oppgir at de ansatte er godt motiverte for å jobbe med bærekraft, etterfulgt av havn og andre bransjer. Minst motiverte er ansatte innenfor brann og redning, der kun én av ti mener at de ansatte er motiverte for å jobbe med bærekraft.

Figur 33. Ansatte virker godt motiverte til å jobbe med bærekraft, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet på grunn av at en svært liten andel har svart dette.

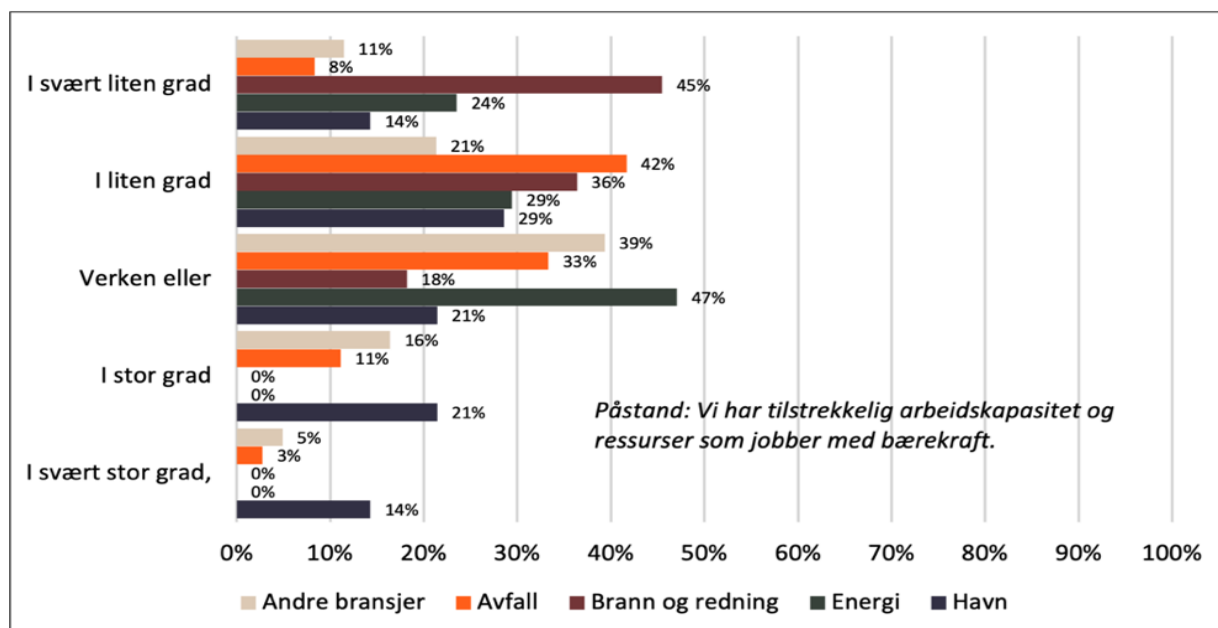
Mangel på arbeidskapasitet størst utfordring for brann og redning

I figur 31 ovenfor så vi at mangel på tilstrekkelig arbeidskapasitet og ressurser, sammen med mangel på metoder og verktøy, utgjorde de største hindringene for å jobbe med bærekraft.

Figur 34 viser at dette gjelder ikke minst for virksomheter innenfor brann og redning, der ingen av respondentene oppgir at de har tilstrekkelig med arbeidskraft og ressurser til å jobbe med bærekraft. Til og med for avfallsselskapene, som «skårer» høyt på mange av parameterne i denne undersøkelsen – og særlig på miljødimensjonen – er det få selskap som opplever å ha tilstrekkelige ressurser til å løse de bærekraftsutfordringene de står ovenfor.

Som vi har vært inne på tidligere, har avfallsselskapene en nøkkelrolle innenfor sirkulærøkonomi og står ovenfor stadig strengere nasjonale krav til utsortering, ombruk og materialgjenvinning. Energibedriftene utmerker seg med størst andel som svarer «verken eller». Det kan tyde på at de ikke er så opptatt av bærekraft utover det som ligger i kjernevirksomheten, nemlig å produsere og distribuere mer fornybar energi. På den andre enden av skalaen finner vi havnene, der 36 prosent oppgir at de har tilstrekkelig arbeidskapasitet og ressurser til å jobbe med bærekraft i stor/svært stor grad.

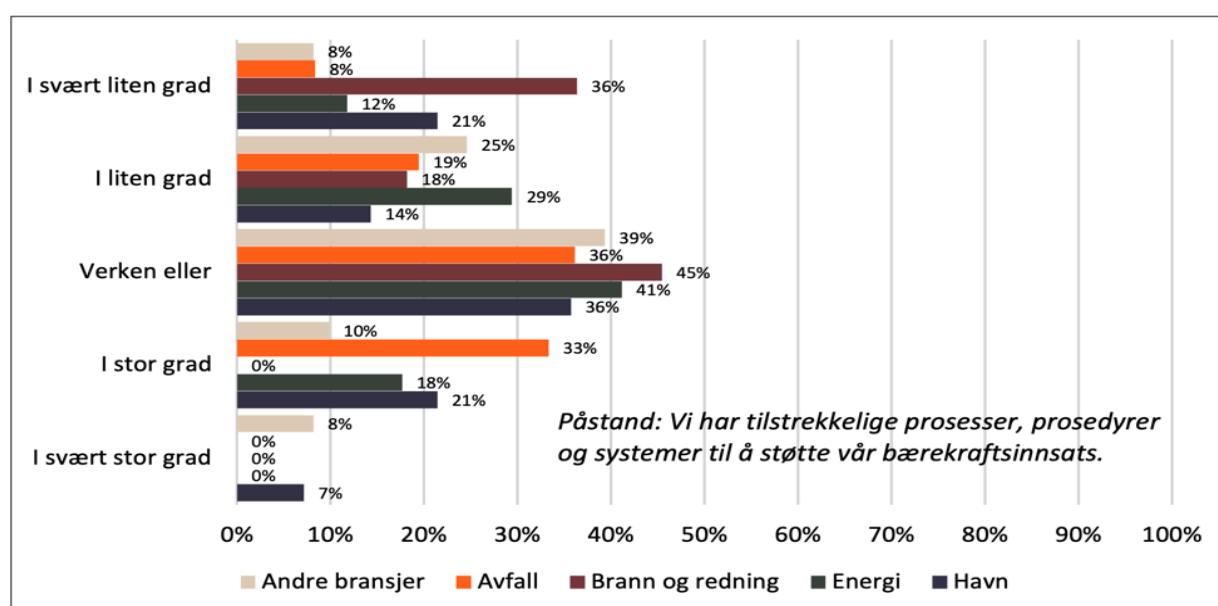
Figur 34 Virksomhetene har tilstrekkelig arbeidskapasitet og ressurser, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet på grunn av svært liten andel har svart dette.

Prosesser, prosedyrer og systemer

Avfallsbedriftene opplever i størst grad å ha på plass prosesser, prosedyrer og systemer som kan støtte opp under bærekraftsinnsatsen, etterfulgt av havnene. Ikke overraskende finner vi virksomheter innenfor brann og redning på andre siden av skalaen, der ingen av respondentene opplever å ha tilstrekkelig med prosesser, prosedyrer og systemer som kan støtte opp under virksomhetenes bærekraftsinnsats.

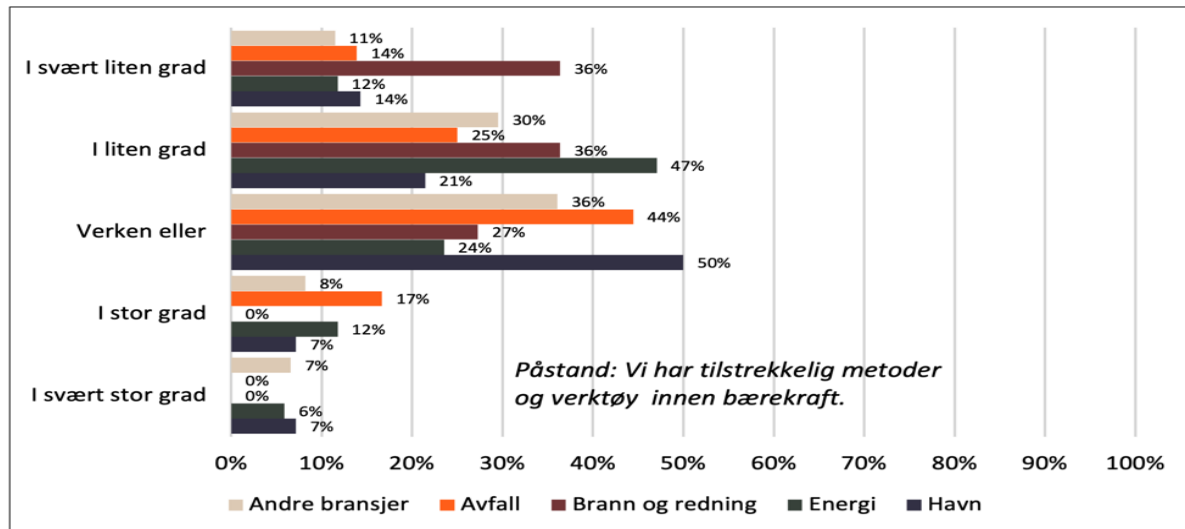
Figur 35. Virksomhetene har tilstrekkelige prosesser, prosedyrer og systemer til å støtte bærekraftsinnsatsen, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet på grunn av at en svært liten andel har svart dette.

Metoder og verktøy

Det er en svært liten andel av virksomhetene som opplever å ha tilstrekkelige metoder og verktøy som kan støtte bærekraftsinnsatsen og dette gjelder for alle bransjer. Verst er det innen brann/redning, hvor ingen av respondentene oppgir å ha tilstrekkelige metoder og verktøy. For de øvrige bransjene varierer det fra 14 til 18 prosent hvorvidt de opplever å ha tilstrekkelige metoder og verktøy i stor/svært stor grad.

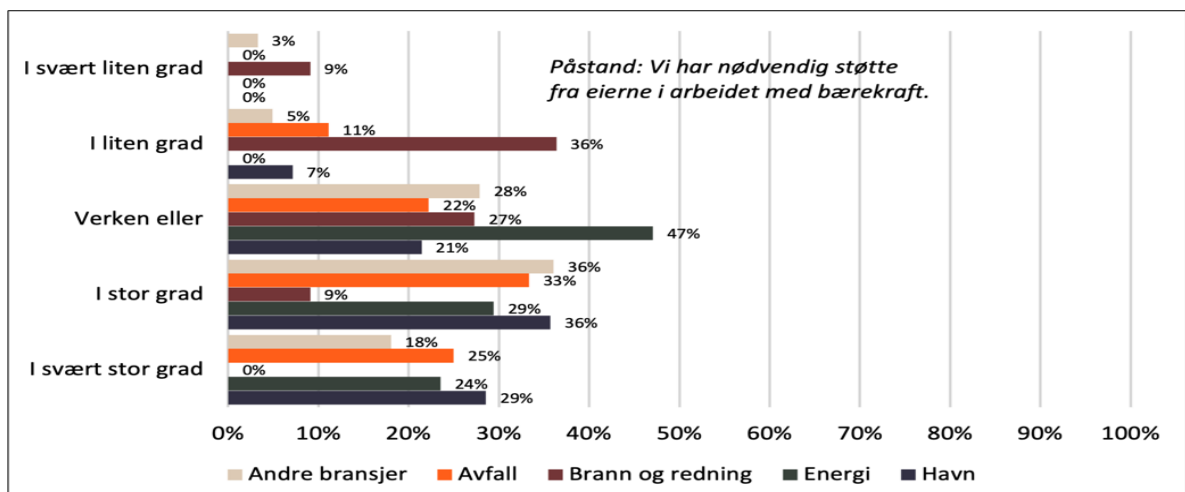
Figur 36. Virksomhetene har tilstrekkelig metoder og verktøy innen bærekraft, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet på grunn av at en svært liten andel har svart dette.

Støtte fra eierne

Støtte fra eierne er viktig for at man skal lykkes med bærekraftsinnsatsen. Ser vi på alle bransjene under ett, opplever mer enn halvparten av virksomhetene at de har støtte fra eierne. Unntaket er brann/redning hvor bare ni prosent opplever å ha nødvendig støtte. Havnene er den bransjen som oppgir å ha størst støtte, med 65 prosent, etterfulgt av avfall og energi.

Figur 37. Virksomhetene har nødvendig støtte fra eierne i arbeidet med bærekraft, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet på grunn av at en svært liten andel har svart dette.

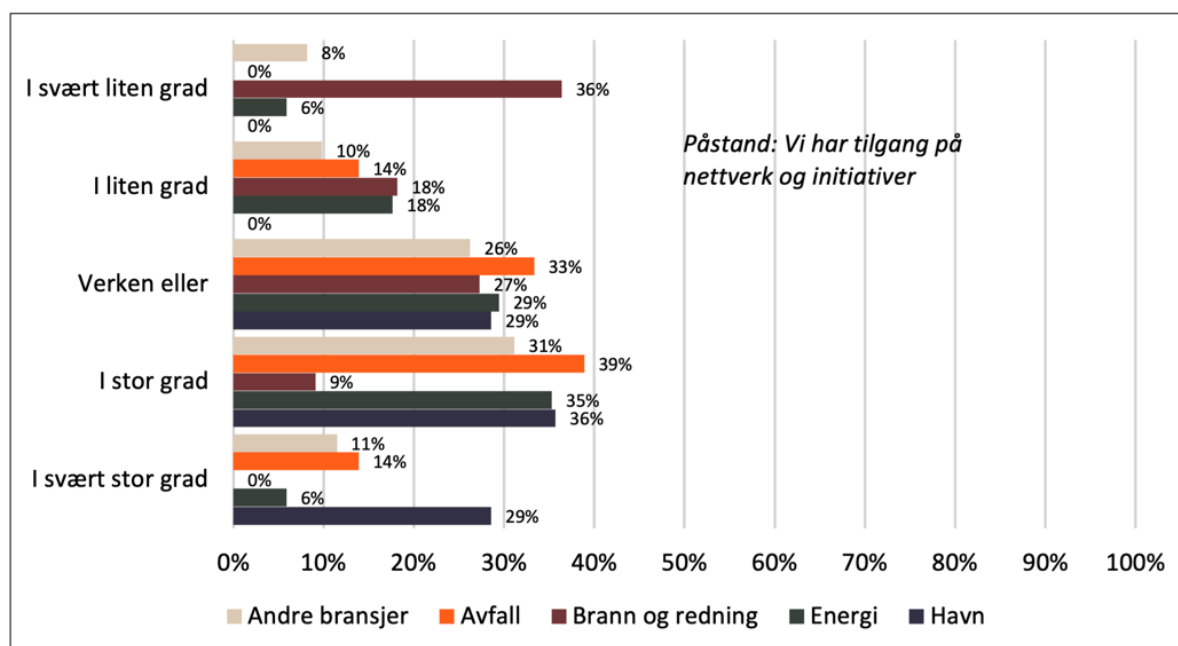

Nettverk og initiativer

Nettverk og lignende initiativer er viktige arenaer for å utveksle ideer, kunnskap og erfaringer med bærekraftige aktiviteter.

Det er store forskjeller mellom bransjene. To av tre havnevirksomheter angir at de har tilgang til nettverk og initiativ, etterfulgt av avfallsselskapene, der over halvparten sier de har tilgang til nettverk og initiativ, mens innenfor brann og redning er det knapt én av ti som oppgir at de har tilgang til nettverk og initiativ som støtter oppunder bærekraft.

Figur 38. Virksomhetene har tilgang på nettverk og initiativer som støtter bærekraftsarbeidet, bransje. Prosent. Alternativet «vet ikke» er fjernet pga. svært liten andel har svart dette.

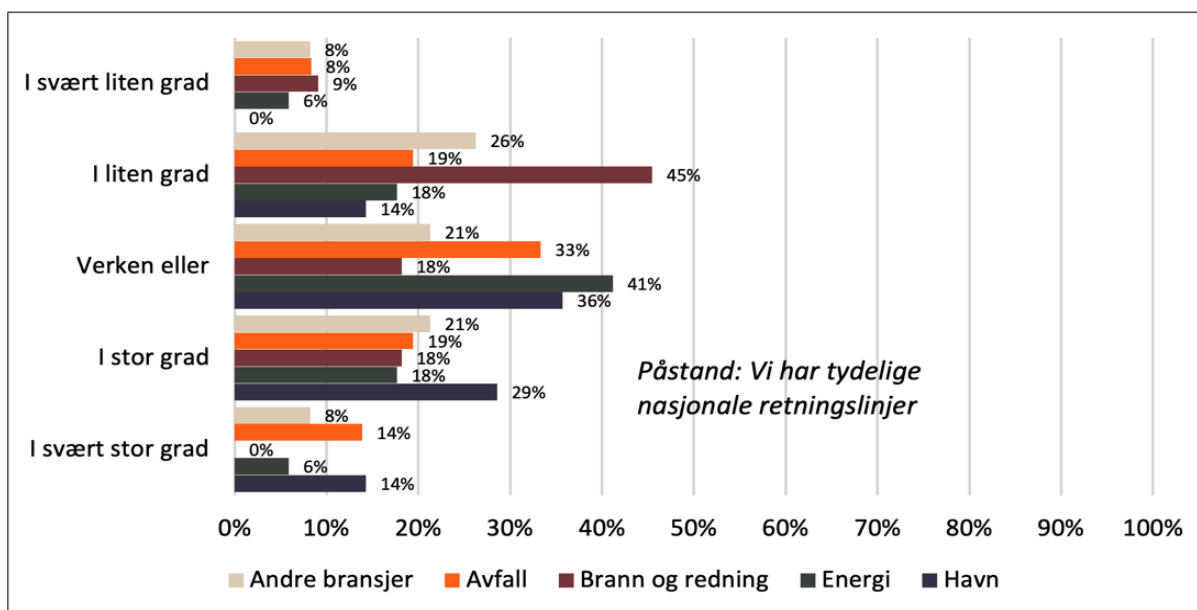

Vi har tydelige nasjonale retningslinjer

På tvers av bransjene er det mange som opplever at nasjonale retningslinjer er for utydelige. Over halvparten av respondentene fra brann og redning gir uttrykk for at de i svært liten/liten grad har tydelige nasjonale retningslinjer og kun 18 prosent mener at de har tydelige retningslinjer.

I den andre enden av skalaen finner vi havnene der 43 prosent oppgir at de i stor/svært stor grad har tydelige nasjonale retningslinjer, etterfulgt av respondenter fra avfall med 33 prosent, og energi med 24 prosent. Det er altså mye å gå på fra myndighetenes side i å styre klart og tydelig i en bærekraftig retning.

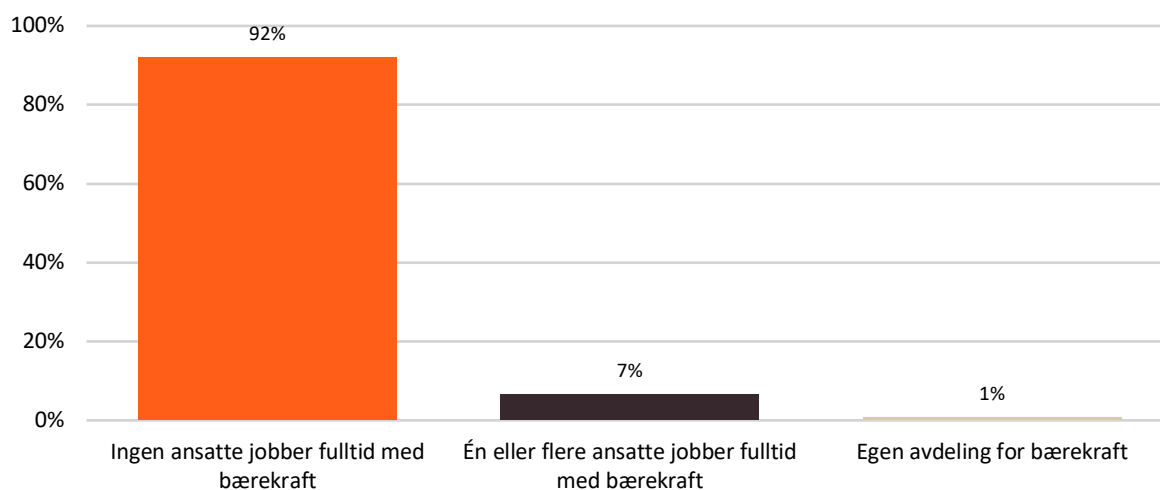
Figur 39. Virksomhetene har tydelige nasjonale retningslinjer, bransje. Prosent.
Alternativet «vet ikke» er fjernet pga. svært liten andel har svart dette.

Få fulltidsansatte som jobber med bærekraft

Forankring av bærekraftsarbeidet i ledelsen, virksomhetenes bedriftskultur og motiverte ansatte er viktige faktorer for å lykkes på bærekraftsområdet. Men uten ansatte som jobber fulltid med bærekraft og på tvers av avdelinger, er det vanskelig å få sving på bærekraftsarbeidet.

Figur 40. Andel virksomheter som ikke har ansatte som jobber fulltid i en bærekraftsrolle. Prosent.

På spørsmål om hvor mange ansatte som jobber fulltid i en bærekraftsrolle (for eksempel bærekraftssjef, bærekraftsansvarlig etc.), svarte hele 92 prosent at de ikke har ansatte som jobber fulltid med bærekraft. Dette står i kontrast til de private virksomhetene i Rambølls undersøkelse, der 70 prosent av virksomhetene har en eller flere som jobber fulltid i en bærekraftsrolle. Funnet bidrar trolig til å forklare hvorfor de kommunale virksomhetene kommer svakere ut med hensyn til både strategisk arbeid og implementering av

bærekraftsinnsatsen. Som påpekt i figur 31 over anser under 20 prosent av virksomhetene å ha tilstrekkelig arbeidskapasitet og ressurser til å jobbe med bærekraft. Til tross for at det er mer vanlig blant de private selskapene å ha fulltidsansatte som jobber med bærekraft oppgir også de et behov for mer kapasitet for å følge opp strategiske ambisjoner og mål på bærekraftsområdet.

Av 139 besvarelser er det totalt ni virksomheter som svarer at de har én eller flere ansatte som jobber fulltid med bærekraft. Ikke uventet jobber fem av disse innen avfallsbransjen, to i havnesektoren og to i andre bransjer. I tillegg er det én respondent som oppgir at de har en egen avdeling for bærekraft og det er også innenfor avfall og ressurs.

Hovedfunn – Organisering og kultur

- Mer enn halvparten av respondentene opplever at de har støtte fra ledelsen, eierne og ansatte til å jobbe med bærekraft. Men utilstrekkelige systemer og prosesser, arbeidskapasitet og verktøy hindrer virksomhetene med å jobbe med bærekraft i praksis.
- Hele 92 prosent av virksomhetene har ingen ansatte som jobber fulltid med bærekraft.
- Av ni virksomheter som oppgir at de har fulltidsansatte som jobber med bærekraft, er fem av disse avfallsselskap, to havner og to respondenter innenfor «andre bransjer».
- Havneselskapene oppgir størst forankring i ledelsen (80 prosent), etterfulgt av avfallsselskapene med 67 prosent.
- Ifølge undersøkelsen er bærekraft dårligst forankret i virksomhetene innenfor brann/redning der kun ni prosent oppgir at bærekraft er forankret i ledelsen.
- I energibedriftene er bærekraft forankret i ledelsen hos om lag halvparten.
- Den største motivasjonen for å jobbe med bærekraft blant ansatte er i avfallsbransjen (seks av ti), etterfulgt av havn og andre bransjer.
- Minst motiverte er ansatte innenfor brann og redning, der kun én av ti mener at de ansatte er motiverte for å jobbe med bærekraft.
- Innen brann/redning oppleves tilgangen på arbeidskraft og ressurser til å jobbe med bærekraft som totalt utilstrekkelig.
- Det er få avfallsselskap som opplever å ha tilstrekkelige ressurser til å løse de bærekraftsutfordringene de står ovenfor.
- Energibedriftene utmerker seg med størst andel som svarer «verken eller».
- For havnene oppleves mangelen på arbeidskapasitet og ressurser som minst påtrengende, der om lag én av tre oppgir at de har tilstrekkelig arbeidskapasitet og ressurser til å jobbe med bærekraft.
- Avfallsbedriftene opplever i størst grad å ha på plass prosesser, prosedyrer og systemer som kan støtte opp under bærekraftsinnsatsen, etterfulgt av havnene.
- Innen brann/redning, derimot, er det ingen av respondentene som opplever å ha tilstrekkelig med prosesser, prosedyrer og systemer som kan støtte opp under virksomhetenes bærekraftsinnsats.
- Uansett bransje, så er det en svært liten andel av virksomhetene som opplever å ha tilstrekkelige metoder og verktøy som kan støtte bærekraftsinnsatsen. Verst er det innen brann/redning, hvor ingen av respondentene oppgir å ha tilstrekkelige metoder og verktøy.

- Ser vi på alle bransjene under ett, opplever mer enn halvparten av virksomhetene at de har støtte fra eierne, med unntak av brann/redning, hvor bare ni prosent opplever å ha nødvendig støtte. Havnene er den bransjen som oppgir å ha størst støtte med 65 prosent.
- To av tre havner angir at de har tilgang til nettverk og initiativ, etterfulgt av avfallsselskapene der over halvparten sier de har tilgang til nettverk og initiativ.
- Innen brann/redning er det knapt én av ti som oppgir at de har tilgang til nettverk og initiativ som støtter oppunder bærekraft.
- Over halvparten av respondentene fra brann og redning gir uttrykk for at de har for utydelige nasjonale retningslinjer.
- 43 prosent av havnene oppgir at de har tydelige nasjonale retningslinjer, etterfulgt av avfall med 33 prosent og energi med 24 prosent.

Fremdriftsmåling og sertifisering

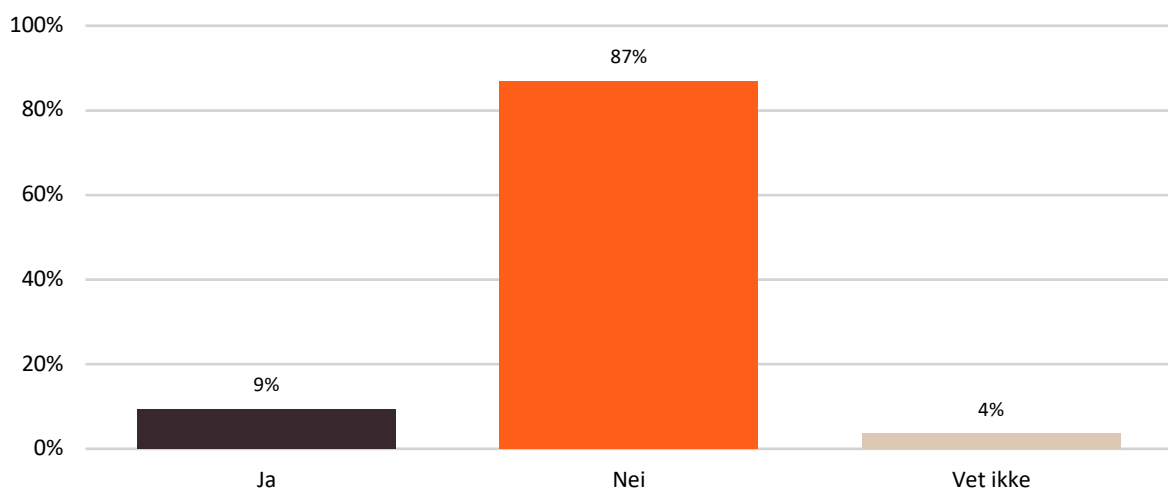
Fremdriftsmåling er et viktig ledd i arbeidet med bærekraft. Aktiv oppfølging med bruk av gode måleindikatorer eller KPIer, gir virksomheter tilbakemelding på effekten av tiltak, og danner et viktig grunnlag for videre arbeid med å nå strategiske mål.

Det store flertallet av virksomhetene i Samfunnsbedriftenes undersøkelse opplever å ha utilstrekkelig tilgang til relevante metoder og verktøy til å jobbe med bærekraft. Det er derfor ikke overraskende at få virksomheter oppgir at de bruker måletall (KPIer) for å måle bærekraftsinnsatsen. Kun ni prosent oppgir at de bruker måleindikatorer for å måle bærekraftsinnsatsen. Av de som bruker måletall, dvs. 13 virksomheter, er det mest utbredt på virksomhetsnivå, men blir også brukt på avdelingsnivå og i noe mindre grad på produktnivå.

Til sammenligning oppgir 90 prosent av de private virksomhetene i Rambølls undersøkelse at de bruker KPIer for bærekraft.¹⁷ De fleste har måletall på virksomhetsnivå. Det vil være interessant å få mer kunnskap om hvilke metoder og indikatorer på bærekraft private bruker og om det her er noe å lære for offentlige virksomheter.

Det at såpass få virksomheter har KPIer på bærekraft, støtter oppunder resultatene i kapittelet om strategi, som viste at mange kommunale virksomheter ikke har en tydelig definert bærekraftstrategi. Når det for mange skorter på tydelige mål og ambisjoner, er det heller ikke så lett å følge opp med måleindikatorer.

Figur 41. Bruker din virksomhet måletall (KPIer) for å måle bærekraftsinnsatsen? Prosent.

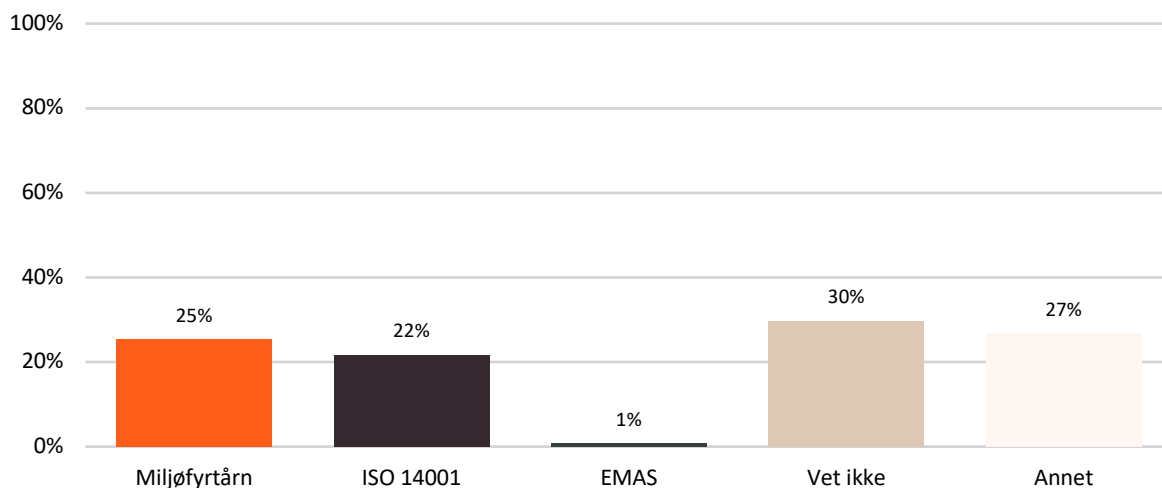
Få virksomheter bruker bærekraftsrapportering som styringsverktøy

Bruken av miljøsertifiseringer er heller ikke utbredt, men kanskje noe mer enn man skulle forvente ettersom indikatorer er mangelvare. Figuren nedenfor viser imidlertid andelen

¹⁷ Bærekraft i praksis 2021, Rambøll.

virksomheter som enten er sertifisert i dag eller forventer å bli det innen neste år. Om lag én av fire har eller har planer om å bli Miljøfyretårn og/eller bruke ISO 14001. Tallene kan tyde på at en del virksomheter enten er i gang med å sertifisere seg eller har planer om å gjøre det innen relativt kort tid.

Figur 42. Har dere noen av følgende sertifiseringer i dag eller planer om å få det innen neste år? Prosent.

Uansett, undersøkelsen tyder på at få kommunale virksomheter bruker bærekraftsrapportering som et styringsverktøy og at det er stort forbedringspotensialet på bruken av indikatorer og sertifiseringer. Mangelen på måling av bærekraftsinnsatsen reflekterer også at mange opplever usikkerhet rundt resultatene av denne innsatsen.

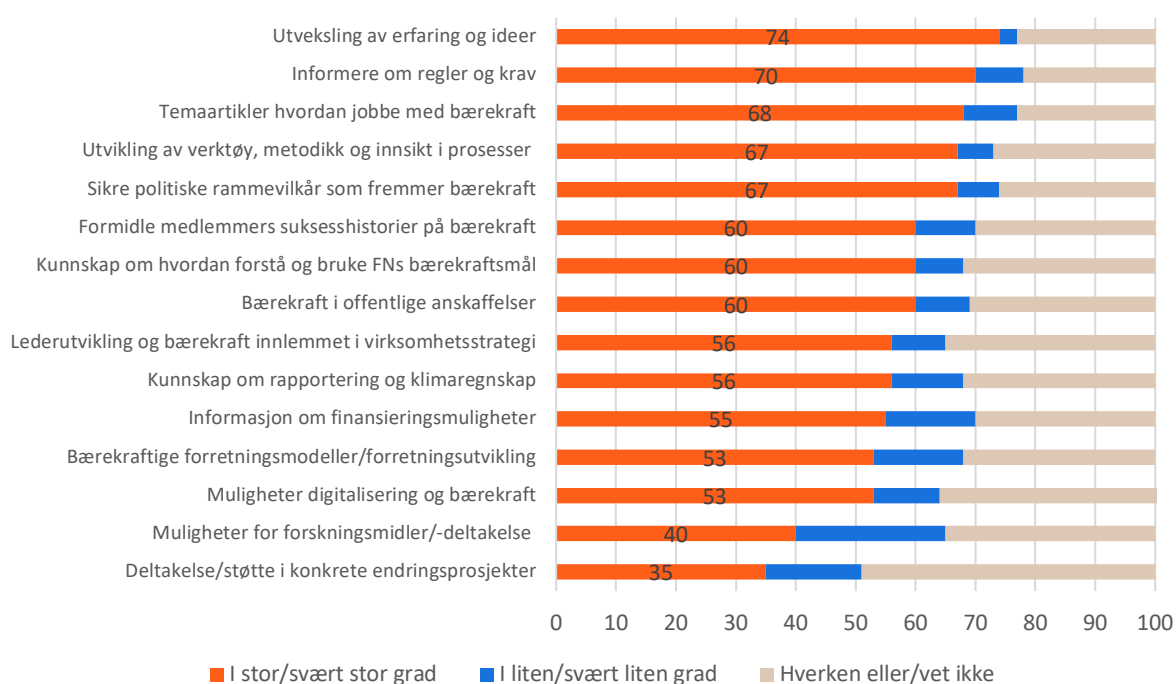
Hovedfunn – Fremdriftsmåling og sertifisering

- 87 prosent svarer at de ikke bruker måleindikatorer, mens cirka ti prosent svarer at de bruker KPIer for å måle bærekraftsinnsatsen.
- Om lag én av fire har eller har planer om å bli Miljøfyretårn og/eller bruker ISO 14001 innen neste år.

Hva kan Samfunnsbedriftene gjøre?

Kommunale virksomheter opplever en rekke utfordringer i arbeidet med å bli mer bærekraftige. Samfunnsbedriftene ønsker å bidra til at det blir lettere for medlemmene å jobbe systematisk og helhetlig med bærekraftsutfordringene. Vi har derfor spurt hva de mener Samfunnsbedriftene bør jobbe med for å hjelpe dem i bærekraftsarbeidet.

Figur 43. I hvor stor grad mener du Samfunnsbedriftene bør jobbe med følgende områder for å støtte dere i bærekraftsarbeidet? Prosent.

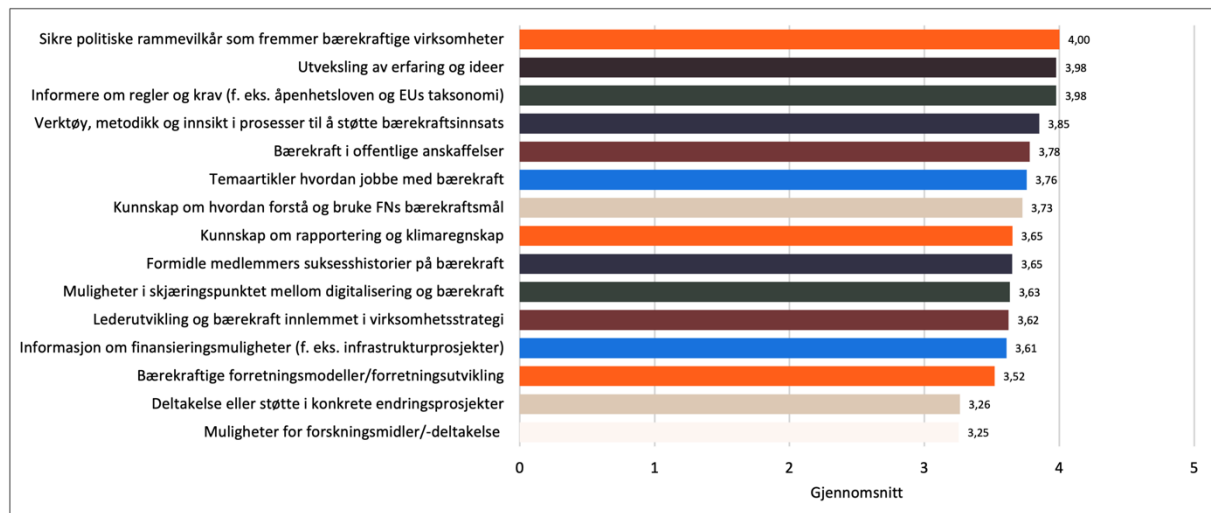
Undersøkelsen viser at Samfunnsbedriftene kan bidra på en rekke områder. Tre av fire respondenter mener at Samfunnsbedriftene bør legge til rette for utveksling av erfaringer og ideer blant likesinnede virksomheter. Om lag to av tre etterlyser også informasjon om regler og krav som kommer, temaartikler om bærekraft, samt utvikling av verktøy, metodikk og innsikt i prosesser til å støtte bærekraftsinnsatsen.

En viktig del av Samfunnsbedriftenes oppdrag er å jobbe med politisk påvirkning for å bedre rammebetingelsene til medlemsbedriftene, som henger tett sammen med deres evne til å utvikle seg i en bærekraftig retning og ta del i det grønne skiftet. To av tre virksomheter mener at Samfunnsbedriftene bør jobbe med å sikre rammevilkår som fremmer bærekraftige virksomheter.

Figur 44 nedenfor viser gjennomsnittsskår, og da er politiske rammevilkår den faktoren som har den høyeste skåren av samtlige. I tillegg til allerede nevnte faktorer, kommer informasjon om bærekraft i offentlige anskaffelser, kunnskap om FNs bærekraftsmål,

medlemmers suksesshistorier, samt rapportering høyt opp på ønskelisten hos medlemmene.

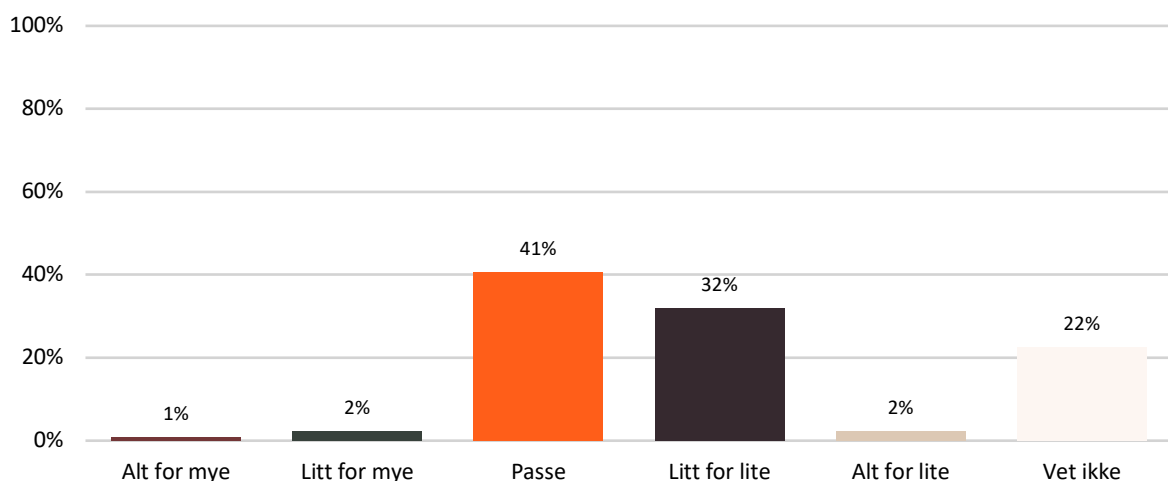
Figur 44. I hvor stor grad mener du Samfunnsbedriftene bør jobbe med følgende områder for å hjelpe dere i bærekraftsarbeidet? Gjennomsnittsskår (1-5).

Virksomhetene ønsker mer informasjon

Mange av faktorene ovenfor handler om å formidle kunnskap. Derfor har Samfunnsbedriftene også spurt respondentene om hva de synes om informasjonsmengden om bærekraft fra Samfunnsbedriftene. Det er nesten ingen som opplever at informasjonsmengden er for stor.

Figur 45. Hva synes du om mengden informasjon om bærekraft fra Samfunnsbedriftene? Prosent.

41 prosent av respondentene oppgir at informasjonsmengden er passe, mens 32 prosent mener det er litt for lite. Ettersom dette går på den totale mengden informasjon som omhandler bærekraft kan tallene være litt vanskelig å tolke med hensyn til hvilken type informasjon det etterspørres og hva som er passe. Men i lys av figur 44, er det logisk å

tenke at medlemmene ønsker mer informasjon på de temaene som de mener at Samfunnsbedriftene bør jobbe med, og særlig på de områder der det er lite informasjon på nettsiden til Samfunnsbedriftene i dag. Det formidles i stor utstrekning om politisk påvirkning, for eksempel i form av høringsuttalelser, mens det er lite informasjon om hvordan medlemsbedriftene kan jobbe med bærekraft. Det er også verdt å merke seg at andelen som svarer «vet ikke» er relativt høyt på dette spørsmålet. Det kan bety at de ikke har søkt denne informasjonen på Samfunnsbedriftenes nettside og andre kanaler.

Samfunnsbedriftene jobber kontinuerlig med å oppfordre til mer samarbeid

Samfunnsbedriftene bør bruke alle muligheter til å påvirke politikkutforming og statlige virkemidler til å støtte opp under innovasjonsevnen og takten til kommunale/offentlig eide virksomheter. Vi bør også prioritere innovasjonsutfordringer, muligheter og suksesshistorier i ulike fagnettverk og møteplasser, samt bruke våre informasjonskanaler som går på tvers av ulike bransjer. Samfunnsbedriftene organiserer mange ulike bransjer, der de største har egne næringspolitiske team. Her kan det være muligheter å trekke enda mer veksler på hverandre og få ut synergier ved å samarbeide mer på tvers.

Hovedfunn – Hva kan Samfunnsbedriftene gjøre?

- Tre av fire respondenter mener at Samfunnsbedriftene bør legge til rette for «utveksling av erfaringer og ideer blant likesinnede virksomheter».
- To av tre etterlyser informasjon om regler og krav som kommer, temaartikler om bærekraft, samt utvikling av verktøy, metodikk og innsikt i prosesser til å støtte bærekraftsinnsatsen.
- To av tre mener også at Samfunnsbedriftene bør jobbe med å sikre rammevilkår som fremmer bærekraftige virksomheter – ser vi på gjennomsnittsskår er politiske rammevilkår den faktoren som har den høyeste skåren av samtlige.
- Det er nesten ingen som opplever informasjonsmengden som for mye. 41 prosent av respondentene opplever informasjonsmengden som passe, mens 32 prosent mener det er litt for lite. Samfunnsbedriftene kan øke informasjonsmengden særlig om hvordan medlemsbedriftene kan jobbe med bærekraft.
- Bruke alle muligheter til å påvirke politikkutforming og statlige virkemidler til å støtte opp under innovasjonsevnen og takten til kommunale virksomheter.
- Prioritere innovasjonsutfordringer og -tema i ulike fagnettverk, møteplasser, både fysisk og digitalt.
- Oppfordre til mer samarbeid både på tvers av kommunegrensene og mellom sektorer.
- Jobbe mer på tvers av fagteam internt der det er relevant for å få ut synergier ved å samarbeide mer på tvers.

Kontakt oss

Jill Johannessen
Bærekraftsansvarlig, Samfunnsbedriftene
jill@samfunnsbedriftene.no

Ansvarlig for
Bærekraft i Samfunnsbedriftene 2022.

Øivind Brevik
Administrerende direktør, Samfunnsbedriftene
oivind@samfunnsbedriftene.no

Besøksadresse
Haakon VII's gate 9
0161 Oslo

Postadresse
Postboks 1378 Vika
0114 Oslo

Telefon 24 13 27 00
post@samfunnsbedriftene.no

www.samfunnsbedriftene.no